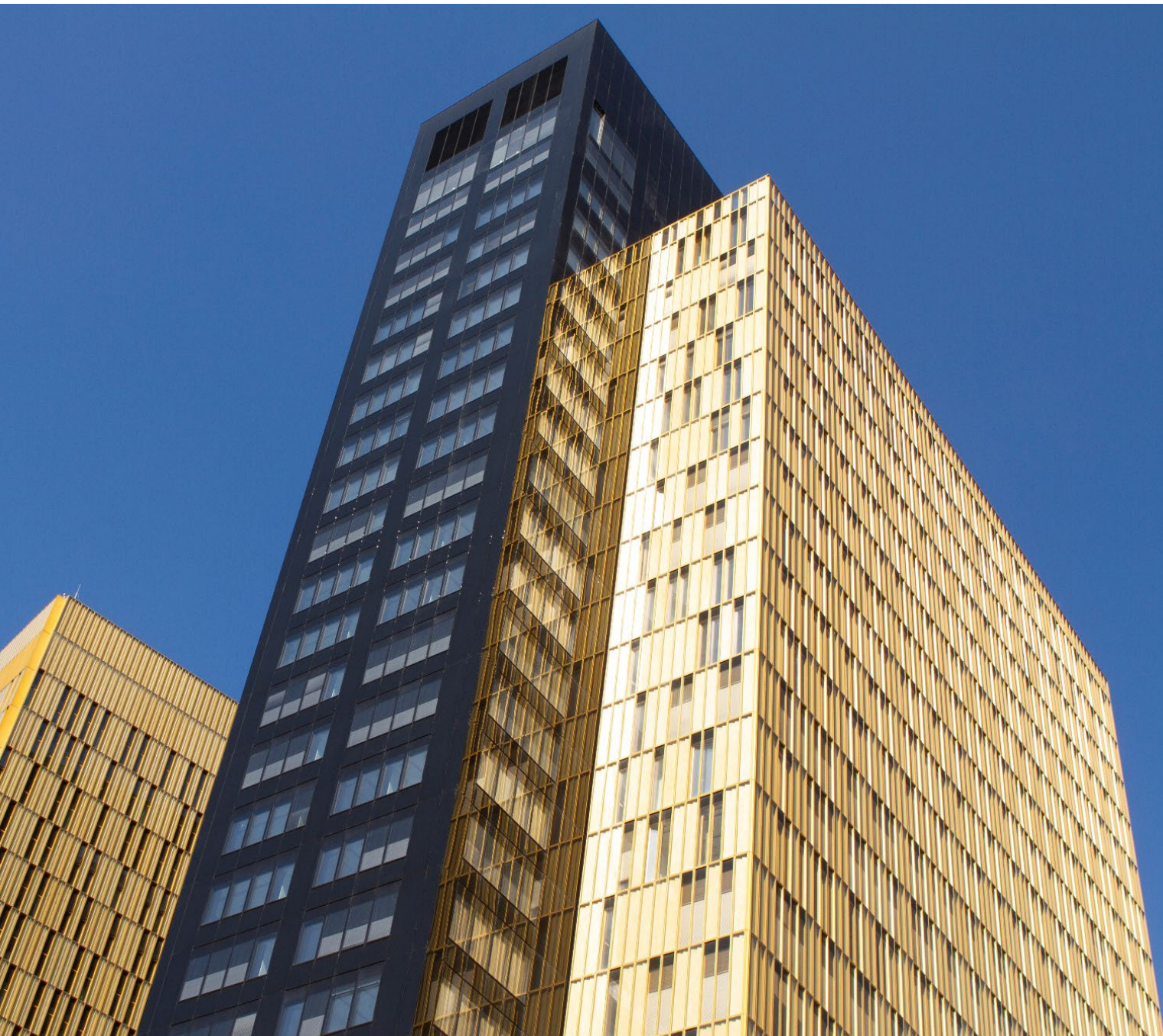

Temaatiline ülevaade

Konkurentsioiguse normide rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagid direktiivi 2014/104/EL (*private enforcement*) raames

Sisukord

EESSÕNA.....	4
VIIDATUD ÕIGUSAKTIDE LOETELU	6
I. DIREKTIIVI 2014/104 KOHALDAMISALA	7
1. Esemeline kohaldamisala.....	7
2. Ajaline kohaldamisala.....	13
2.1. Direktiivi materiaalõiguslikud sätted	13
2.1.1. Sätted, mis reguleerivad kahju hüvitamise hagide aegumistähtaega.....	13
2.1.2. Sätted, milles on kehtestatud ümberlükkamatu eeldus konkurentsioiguse rikkumise esinemise kohta.....	16
2.1.3. Sätted, millega kehtestatakse ümberlükatav eeldus kartellikokkuleppest tuleneva kahju olemasolu kohta.....	17
2.2. Direktiivi normid, mis ei ole materiaalõigusnormid	18
2.2.1. Sätted, mille eesmärk on anda liikmesriigi kohtutele võimalus nõuda tõendite avaldamist.....	18
2.2.2. Kahju suuruse kindlaksmääramist reguleerivad sätted	21
2.3. Direktiivi nende sätete ajaline kohaldamine, mis kinnitavad üle olemasoleva kohtupraktika.....	22
II. ÜKSUSED, KES ON KOHUSTATUD KAHJU HÜVITAMA	23
III. TÕENDITE AVALDAMINE RIIGISISESTES MENETLUSTES	27
1. Kostja või kolmanda isiku käsutuses olevate tõendite väljanõudmine.....	27
2. Tõendite väljanõudmine komisjonis poolelioleva menetluse korral	29
3. Väljanõudmistaotluse esitaja kohustus tõendada oma kahju hüvitamise nõude põhjendatust.....	31
4. Konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite avaldamise piirangud: leebusavaldused ja kokkuleppe sõlmimise taotlused	34
IV. KAHJU HINDAMINE.....	35
V. AEGUMISTÄHTAEGADE REGULATSIOON.....	37
VI. RIIGISISESTES KOHTUTES HÜVITISE SAAMISE ÕIGUSE KASUTAMISE NORMID – VÕRDVÄÄRSUSE PÕHIMÖTTE JA TÕHUSUSE PÕHIMÖTTE JÄRGIMINE	43

Eessõna

Selleks et tagada ELTL artiklite 101 ja 102 täielik toime ja eelkõige nendes sätestatud keeldude soovitatav toime, on Euroopa Liidu Kohus kahes 2001. aastal¹ ja 2006. aastal² tehtud kohtuotsuses tunnustanud nende sätete rikkumise tõttu kahju kandnud iga füüsilise või juriidilise isiku õigust selle täielikule hüvitamisele. Euroopa Kohtu hilisemas praktikas on hüvitise saamise õiguse tingimusi täpsustatud ja täiustatud.

Kuna liikmesriigi kohtud on pädevad lahendama liidu konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise nõudeid, tuleb vastavalt menetlusautonoomia põhimõttele iga liikmesriigi õiguskorras kehtestada nende nõuete esitamise kord. Ent arvestades, et menetlusautonoomiat piiravad võrdväärsuse põhimõte ja tõhususe põhimõte, on Euroopa Kohus kehtestanud ka sellekohased miinimumnõuded.

Sellele Euroopa Kohtu praktikale tuginedes kinnitab direktiiv 2014/104³ ühelt poolt üle õiguse liidu konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju täielikule hüvitamisele ja teiselt poolt laiendab seda õigust riigisisese konkurentsioiguse rikkumistele, kui seda kohaldatakse vastavalt määruse nr 1/2003⁴ artikli 3 lõikele 1.

Menetluslikes küsimustes on direktiivis 2014/104 ette nähtud mitu normi, mille eesmärk on ühtlustada liikmesriikide kohtutes kahju hüvitamise õiguse kasutamise korda. Lisaks püütakse mitme sättega omavahel seostada konkurentsionormide rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi (*private enforcement*) ning konkurentsionormide avalik-õiguslikku rakendamist Euroopa Komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutuste poolt (*public enforcement*).

Lõpuks on direktiivis 2014/104 ette nähtud sätted direktiivi artiklite ajalise kohaldamise kohta.

Käesolevas temaatilises ülevaates kajastatakse Euroopa Kohtu praktikat, mis käsitleb direktiivi 2014/104 sätete tõlgendamist, ning tutvustatakse lisaks kohtuotsuseid Skanska Industrial Solutions jt⁵ ja Sumal⁶, milles on toodud olulised täpsustused selle kohta, kelle vastu tuleb liidu konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi esitada. Kuigi nendes põhimõttelise tähtsusega kohtuotsustes on kindlaks määratud üksused, kes vastutavad kahju hüvitamise eest esmase õiguse alusel, on selles küsimuses esitatud täpsustused väga olulised ka direktiivi 2014/104 kohaldamisalasse kuuluvate kahju hüvitamise hagide puhul.

¹ 20. septembri 2001. aasta kohtuotsus Courage ja Crehan (C-453/99, [EU:C:2001:465](#)).

² 13. juuli 2006. aasta kohtuotsus Manfredi jt (C-295/04–C-298/04, [EU:C:2006:461](#)).

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiiv 2014/104/EL teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagsid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral (ELT 2014, L 349, lk 1).

⁴ Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrus (EÜ) nr 1/2003 asutamislepingu artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205).

⁵ 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Skanska Industrial Solutions jt (C-724/17, [EU:C:2019:204](#)).

⁶ 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal (C-882/19, [EU:C:2021:800](#)).

Käesolevas temaatilises ülevaates ei käsitleta aga direktiivi 2014/104 jõustumisele eelnenud kohtupraktikat, mille direktiiv sisuliselt üle kinnitas. Ülevaade ei hõlma ka kohtupraktikat, mis käsitleb kohtualluvuse eeskirjade tõlgendamise ja kahju tekkimise koha kindlaksmääramise küsimusi⁷, mida reguleerivad määrused nr 44/2001⁸ ja nr 1215/2012⁹.

Temaatilises ülevaates võetakse arvesse kohtupraktikat kuni 1. märtsini 2026.

⁷ 21. mai 2015. aasta kohtuotsus CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, [EU:C:2015:335](#)), 24. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus Apple Sales International jt (C-595/17, [EU:C:2018:854](#)), 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Tibor-Trans (C-451/18, [EU:C:2019:635](#)), 15. juuli 2021. aasta kohtuotsus AB Volvo jt (C-30/20, [EU:C:2021:604](#)), 11. novembri 2021. aasta kohtuotsus Stichting Cartel Compensation ja Equilib Netherlands (C-819/19, [EU:C:2021:904](#)), 4. juuli 2024. aasta kohtuotsus MOL (C-425/22, [EU:C:2024:578](#)) ning 2. detsembri 2025. aasta kohtuotsus Stichting Right to Consumer Justice ja Stichting App Stores Claims (C-34/24, [EU:C:2025:936](#)).

⁸ Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42).

⁹ Nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrus (EÜ) nr 1215/2012 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud) (ELT 2012, L 351, lk 1).

Viidatud õigusaktide loetelu

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta **direktiiv 2014/104/EL** teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral (ELT 2014, L 349, lk 1).

I. Direktiivi 2014/104 kohaldamisala

1. Esemeline kohaldamisala

20. aprilli 2023. aasta kohtuotsus Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-25/21, [EU:C:2023:298](#))¹⁰

Eelotsusetaotlus – Konkurents – Vertikaalsed konkurentsipiirangud – ETL artikli 101 lõiked 1 ja 2 – Tõhususepõhimõte – Määrus (EÜ) nr 1/2003 – Artikkel 2 – Direktiiv 2014/104/EL – Artikli 9 lõige 1 – Liikmesriigi konkurentsiasutuste selliste lõplike otsuste siduv mõju, milles tuvastatakse konkurentsieeskirjade rikkumine – Ajaline ja esimeline kohaldamine – Kahju hüvitamise hagid ja tühisuse tuvastamise hagid, mis puudutavad liidu konkurentsioiguse rikkumisi

Euroopa Kohus tõdes eelotsusetaotlust lahendades, et direktiivi 2014/104 esimeline kohaldamisala piirdub üksnes konkurentsieeskirjade rikkumisega seoses esitatud kahju hüvitamise hagidega ega laiene muud liiki hagidele, mis puudutavad konkurentsioiguse sätete rikkumist.

Hispaania konkurentsiasutused tuvastasid 11. juuli 2001. aasta ja 30. juuli 2009. aasta otsustega sisuliselt, et kuna Repsol määras oma lepinguliste suhete raames teatavate Hispaania tanklatega kindlaks mootorikütuse jaemüügihinnad, rikkus ta konkurentsieeskirju. Kuna nende otsuste vaidlustamiseks esitatud hagid ei andnud tulemust, siis need otsused jõustusid.

Nende otsuste tagajärjel esitasid ühe tankla omanikud Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Madridile (Madridi kaubanduskohus nr 2, Hispaania; edaspidi „liikmesriigi kohus“) esiteks hagi nõudega tuvastada Repsoliga ajavahemikus 1987–2009 selle tankla käitamise raames sõlmitud ainuõiguslike tarnelepingute tühisus ning teiseks hagi nende lepingutega väidetavalt tekitatud kahju hüvitamise nõudes. Selleks tuginesid nad asjaomase rikkumise olemasolu tõendamiseks nendele samadele otsustele.

Neil asjaoludel märkis liikmesriigi kohus kõigepealt, et määruse nr 1/2003 artikli 2 kohaselt lasub ETL artikli 101 rikkumise tõendamise kohustus poolel, kes väidab, et seda on rikutud. Ta lisas aga, et põhimõtteliselt võib direktiivi 2014/104 artikli 9 lõike 1 kohaselt hageja, kes esitab pärast liikmesriigi konkurentsiameti otsuse jõustumist kahju hüvitamise hagi, täita tal lasuva kohustuse tõendada rikkumise olemasolu nii, et ta tõendab, et see otsus puudutab just kõnealust lepingulist suhet.

Selles kontekstis soovis liikmesriigi kohus teada, kas Hispaania konkurentsiasutuste otsustel on siduv mõju seoses kõnealuses asjas konkurentsieeskirjade rikkumise olemasoluga. Lisaks soovis eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, millised tagajärjed

¹⁰ Kõnealust kohtuotsust on tutvustatud ka jaotises I.2.1.2 „Sätted, milles on kehtestatud ümberlükkamatu eeldus konkurentsioiguse rikkumise esinemise kohta“.

võivad tuleneda tankla omanike ja Repsoli vahel sõlmitud ainuõiguslike tarnelepingute võimalikust tühisusest.

Euroopa Kohus vastas oma otsuses nendele küsimustele ning võttis seisukoha direktiivi 2014/104 esemelise ja ajalise kohaldatavuse kohta.

Euroopa Kohtu hinnang

Kuivõrd liikmesriigi kohus viitas direktiivi 2014/104 artikli 9 lõikele 1, täpsustas Euroopa Kohus, et see säte saab olla põhikohtuasja lahenduse jaoks asjakohane üksnes juhul, kui põhikohtuasi kuulub selle esemelisse ja ajaliselt kohaldamisalasse.

Sellega seoses märkis Euroopa Kohus, et direktiivi 2014/104 esemeline kohaldamisala piirneb üksnes konkurentsieeskirjade rikkumisega seoses esitatud kahju hüvitamise hagidega ega laiene seega muud liiki hagidele, mis puudutavad konkurentsioiguse sätete rikkumist, näiteks ETL artikli 101 lõike 2 alusel esitatud tühisuse tuvastamise hagidele.

30. oktoobri 2025. aasta kohtuotsus FL und KM Baugesellschaft ja S (C-2/23, [EU:C:2025:848](#))¹¹

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ETL artikkel 101 – Soovitav toime – Direktiiv 2014/104/EL – Normid, mis reguleerivad liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagsid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral – Artikli 6 lõiked 6 ja 7 – Artikli 7 lõige 1 – Direktiiv 2019/1/EL – Liikmesriikide konkurentsiasutustele volituste andmine, et tulemuslikumalt tagada konkurentsinoormide täitmine ja et tagada siseturu nõuetekohane toimimine – Artikli 31 lõige 3 – Kohaldamisala – Riigisiseste ametiasutuste vahelise vastastikuse haldus- ja õigusabi mehhanism – Konkurentsiasutuse toimiku edastamine kriminaaluurimist toimetavale asutusele – Leebusavalduste ja kokkuleppe sõlmimise taotluste ning nende lisade kriminaaluurimise toimikusse lisamine – Menetlusele allutatud isikute ja teiste menetlusosaliste võimalus tutvuda nende dokumentidega

Selles eelotsuses tuletas Euroopa Kohus meelde, et direktiivi 2014/104 esemeline kohaldamisala piirneb üksnes konkurentsieeskirjade rikkumisega seoses esitatud kahju hüvitamise hagidega ega laiene seega muud liiki hagidele.

Kuna Austria föderaalne konkurentsiasutus algatas paljude ehitusettevõtjate ja nende juhtide suhtes kohtumenetluse konkurentsi moonutamise tõttu riigihankemenetlustes, esitasid kaks äriühingut leebema kohtlemise taotluse.

Kuna Austria prokuratuur oli paralleelselt alustanud kriminaalmenetlust, edastas keelatud kokkulepete asjades pädev kohus talle menetlustoimiku koopia. Lisaks sai prokuratuur föderaalset konkurentsiasutust teatavaid keelatud kokkuleppega seotud haldusmenetluse dokumente.

¹¹ Kõnealust kohtuotsust on tutvustatud ka jaotises III.4 „Konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite avaldamise piirangud: leebusavaldused ja kokkuleppe sõlmimise taotlused“.

Selles kontekstis palusid kaks leebemat kohtlemist taotlenud äriühingut prokuratuuril jätta nende leebema kohtlemise avaldused ja kokkuleppe sõlmimise taotlused toimikusse lisamata ning igal juhul püsivalt välistada võimalus tutvuda nendega toimikuga tutvumisel.

Pärast seda, kui prokuratuur oli selle taotluse rahuldamata jätnud, esitasid leebemat kohtlemist taotlenud äriühingud keeldumisotsuse peale kaebuse, mida apellatsiooniasutuses lahendas Oberlandesgericht Wien (liidumaa kõrgeim kohus Viinis, Austria).

Neil asjaoludel otsustas Oberlandesgericht Wien (liidumaa kõrgeim kohus Viinis, Austria) küsida Euroopa Kohtult, kas liidu õigusega – eelkõige direktiivi 2014/104 artikli 6 lõigetega 6 ja 7 ning artikli 7 lõikega 1 ning direktiivi 2019/1 artikli 31 lõikega 3 – on vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt kriminaalmenetluses, mille eesmärk ei ole konkurentsioiguse rikkumine, on leebusavaldustega ja kokkuleppe sõlmimise taotlustega, mis on koostatud riigisisese konkurentsiasutuse menetluse tarbeks ja mis on edastatud riigisisestele kriminaalmenetlust toimetavatele asutustele, õigus tutvuda teistel kriminaalmenetluse osalistel, sealhulgas isikutel, keda asjaomane konkurentsioiguse rikkumine on kahjustanud ja kes nõuavad selle rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist.

Euroopa Kohtu hinnang

Osas, milles eelotsusetaotluse esitanud kohus viitas oma eelotsuse küsimustes direktiivi 2014/104 artikli 6 lõigetele 6 ja 7 ning artikli 7 lõikele 1, tõdes Euroopa Kohus, et need sätted saavad olla põhikohtuasja lahendamisel asjakohased üksnes juhul, kui põhikohtuasi kuulub selle direktiivi esemelisse kohaldamisalasse.

Selles küsimuses tuletas Euroopa Kohus meelde, et direktiivi 2014/104 esemeline kohaldamisala piirneb üksnes konkurentsieeskirjade rikkumisega seoses esitatud kahju hüvitamise hagidega. Sellest tuleneb, et selle direktiivi esemeline kohaldamisala, sealhulgas see, mis on artiklitel 6 ja 7, mis reguleerivad vastavalt konkurentsiasutuse toimikus olevate tõendite avaldamist ja selle toimikuga tutvumise teel saadud tõendite kasutamise piiranguid, piirneb üksnes konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagidega ega laiene seega muud liiki hagidele. Seega ei reguleeri see direktiiv konkurentsiasutuselt toimiku teisele asutusele edastamise küsimust ega selle toimikuga tutvumist väljaspool kahju hüvitamise hagsid.

29. jaanuari 2026. aasta kohtuotsus Meliá Hotels International (C-286/24, [EU:C:2026:49](#))¹²

Eelotsusetaotlus – Liikmesriikide õiguses ette nähtud kahju hüvitamise hagid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse sätete rikkumise korral – Direktiiv 2014/104/EL – Artikli 5

¹² Kõnealust kohtuotsust on tutvustatud ka jaotises III.3 „Väljanõudmistootluse esitaja kohustus tõendada oma kahju hüvitamise nõude põhjendatust“.

lõige 1 – Kohaldamisala – Erandlik tuvastushagi, milles palutakse välja nõuda teatud dokumente enne võimaliku kahju hüvitamise hagi esitamist – Kahju hüvitamise nõude põhjendatuse hindamine

Selles kohtuotsuses kinnitas Euroopa Kohus eelotsusetaotlust lahendades, et direktiivi 2014/104 sätteid, mis reguleerivad selliste tõendite esitamist liikmesriigi kohtutes, mis on kostja või kolmanda isiku käsutuses, on kohaldatavad erandliku tuvastushagi suhtes, milles palutakse välja nõuda teatud dokumente enne võimaliku kahju hüvitamise hagi esitamist.

Euroopa Komisjon määras 21. veebruaril 2020 hotelliettevõtjale Meliá Hotels International, S.A. (edaspidi „Meliá“) trahvi ETL artikli 101 ja EMP lepingu¹³ artikli 53 rikkumise eest, kuna ta tegutses vertikaalsete kokkulepete alusel, mille tõttu ta eristas tarbijaid nende kodakondsuse või elukohariigi alusel¹⁴.

Tarbijakaitseühendus Associação Ius Omnibus esitas pädevale Portugali kohtule erandliku tuvastushagi, milles paluti, et Meliált nõutaks välja dokumendid, mis on asjakohased kollektiivse kahju hüvitamise hagi esitamiseks Portugalis elavate tarbijate nimel, keda komisjoni tuvastatud konkurentsivastane tegevus kahjustas.

Kuna esimese ja teise astme kohtud rahuldasiid selle erandliku tuvastushagi, esitas Meliá kassatsioonkaebuse Portugali kõrgeimale kohtule.

Neil asjaoludel otsustas Supremo Tribunal de Justiça (Portugali kõrgeim kohus) esitada Euroopa Kohtule mitu eelotsuse küsimust direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 kohta, mis nõuab, et liikmesriigid tagaksid, et konkurentsivastaste rikkumisega tekitatud kahju hüvitamisega seotud menetlustes peab hageja saama nõuda liikmesriigi kohtult, et see kohustaks kostjat või kolmandat isikut andma välja asjakohased tõendid, kui hageja on tõendanud oma kahju hüvitamise nõude usutavust, esitades piisavaid ja mõistlikult kättesaadavaid fakte ja tõendeid.

Sellela seoses palus Portugali kõrgeim kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2014/104 artikli 5 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et

- seda kohaldatakse riigisiseses õiguses ette nähtud hagi suhtes, milles nõutakse välja tõendeid enne konkurentsivastaste rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi esitamist;
- selleks et tõendada hageja kahju hüvitamise nõude usutavust, on tal vaja tõendada, et on pigem tõenäoline kui ebatõenäoline, et konkurentsivastaste rikkumise eest vastutuse tekkimise tingimused on täidetud, ja
- kahju hüvitamise nõude usutavuse kindlakstegemiseks piisab komisjoni otsusest, milles tuvastatakse liidu konkurentsivastaste rikkumine, mis on eesmärgilt

¹³ 2. mai 1992. aasta Euroopa Majanduspiirkonna leping (EÜT 1994, L 1, lk 3; ETL eriväljaanne 11/52, lk 3; edaspidi „EMP leping“).

¹⁴ Otsus C(2020) 893 (final) [ETL] artiklis 101 ja EMP lepingu artiklis 53 sätestatud menetluse kohta (juhtum AT.40528 – Meliá (Holiday Pricing)).

vertikaalne piirang, ja see, kas vastust sellele küsimusele mõjutab asjaolu, et otsus tehti kokkuleppemenetluse lõpus.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus kinnitas grammatilise, süstemaatilise ja teleoloogilise tõlgenduse tulemusel, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõige 1 on kohaldatav sellisele eelnevale hagile, nagu on käsitletavas asjas ette nähtud Portugali õiguses ja mis võimaldab isikul, kellele on konkurentsivõime rikkumisega kahju tekitatud, paluda enne asjakohase kahju hüvitamise hagi esitamist, et nõutaks välja asjasse puutuvad tõendid.

Euroopa Kohtu hinnangul toetavad seda tõlgendust muu hulgas direktiivi 2014/104 eesmärgid, milleks on hõlbustada kahju hüvitamise õiguse kasutamist, võttes arvesse vajadust heastada neid vaidlusi iseloomustava teabe asümmeetria ja tagada seega konkurentsiõiguse erasektoripoolse rakendamise tõhusus.

16. veebruari 2023. aasta kohtuotsus *Tráficos Manuel Ferrer* (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))¹⁵

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ELTL artikli 101 lõikega 1 keelatud tegevusega tekitatud kahju hüvitamine – Komisjoni otsus, milles tuvastati salajased kokkulepped veokite hinnastamise ja brutohinna tõstmise kohta Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP) – Riigisisene tsiviilkohtumenetluse norm, milles on ette nähtud, et nõude osalise rahuldamise korral jäävad kohtukulud kummagi poole kanda, välja arvatud juhul, kui tegemist on kuritarvitusega – Liikmesriikide menetlusautonoomia – Tõhususe põhimõte ja võrdväärsuse põhimõte – Direktiiv 2014/104/EL – Eesmärgid ja terviklik tasakaal – Artikkel 3 – Õigus tekitatud kahju täielikule hüvitamisele – Artikli 11 lõige 1 – Konkurentsiõiguse rikkumise toimepanijate solidaarvastutus – Artikli 17 lõige 1 – Liikmesriigi kohtu võimalus kahju hinnata – Tingimused – Kahju suuruse kindlakstegemine, mis on praktiliselt võimatu või ülemäära keeruline – Artikkel 22 – Ajaline kohaldatavus

Selles eelotsuses märkis Euroopa Kohus, et õigusnormid, mis käsitlevad kohtukulude jaotust kohtumenetlustes, milles rakendatakse õigust konkurentsivastase tegevusega tekitatud kahju hüvitamisele, on direktiivi 2014/104 kohaldamisalast välja jäetud.

Euroopa Komisjon tuvastas 19. juuli 2016. aasta otsuses¹⁶, et Daimler AG oli rikkunud liidu õigusnorme, mille kohaselt on kartellikokkulepped keelatud¹⁷, kuna ta oli ajavahemikus jaanuarist 1997 jaanuarini 2011 sõlminud 14 teise Euroopa veokitootjaga kokkuleppeid veokite hinnastamise ja brutohinna tõstmise kohta Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP).

¹⁵ Kõnealust kohtuotsust on tutvustatud ka jaotises I.2.3 „Direktiivi nende sätete ajaline kohaldamine, mis kinnitavad üle olemasoleva kohtupraktika“ ja IV jaotises „Kahju hindamine“.

¹⁶ Komisjoni 19. juuli 2016. aasta otsus C(2016) 4673 (final), milles käsitletakse [ELTL] artikli 101 ja EMP lepingu artikli 53 kohast menetlust (juhtum AT.39824 – veokid).

¹⁷ ELTL artikkel 101 ja 2. mai 1992. aasta Euroopa Majanduspiirkonna lepingu artikkel 53 (EÜT 1994, L 1, lk 3; ELT eriväljaanne 11/52, lk 3).

Pärast seda otsust esitasid Hispaania ettevõtjad Tráficos Manuel Ferrer SL ja D. Ignacio (edaspidi „põhikohtuasja hagejad“), kes olid ostnud rikkumisperioodil Daimleri toodetud veokeid, Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Valenciale (Valencia kaubanduskohus nr 3, Hispaania) selle äriühingu vastu kahju hüvitamise hagi, mis tugines komisjoni poolt tuvastatud rikkumisele.

Tekkinud kahju tõendamiseks esitasid põhikohtuasja hagejad eksperdiarvamuse, milles oli tuvastatud, et turul, mida kartellikokkulepe mõjutas, oli ülemäärane hind keskmiselt 16,35%.

Daimler vaidles vastu kahju hüvitamise hagi põhjendatusele, esitades muu hulgas omapoolse eksperdiarvamuse. Pärast eelistungit said põhikohtuasja hagejad võimaluse tutvuda Daimleri esitatud eksperdiarvamuses arvesse võetud andmetega, et esiteks võimaldada sellele arvamusele põhjalikumalt vastu vaielda ja teiseks hagejate endi eksperdiarvamus vajaduse korral ümber sõnastada.

Pärast seda, kui Valencia kaubanduskohus nr 3 oli ära kuulunud põhikohtuasja poolte vaidluse kummagi eksperdiarvamuse üle, otsustas ta pöörduda Euroopa Kohtu poole, et sisuliselt teha kindlaks, kas, ja kui jah, siis millistel tingimustel on tal liidu õiguse kohaselt õigus hinnata põhikohtuasja hagejatele kartellikokkuleppega tekitatud kahju suurust. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsis lisaks, kas liidu õigus lubab tal mõista Hispaania menetlusõiguse alusel poole kohtukuludest välja põhikohtuasja hagejatelt, kui nad võidavad kohtuasja üksnes osaliselt.

Oma otsuses vastas Euroopa Kohus nendele küsimustele lähtuvalt ELTL artiklist 101, direktiivist 2014/104 ja tema kohtupraktikast selles valdkonnas.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus võttis seisukoha küsimuses, kas õigusega konkurentsivastase tegevuse tõttu tekkinud kahju täielikule hüvitamisele, nagu seda on tunnustatud direktiivi 2014/104 artikli 3 lõigetes 1 ja 2 ning nagu see tuleneb ELTL artiklist 101, on vastuolus Hispaania tsiviilkohtumenetluse normid, milles on ette nähtud, et sellise kahju hüvitamise hagi osalise rahuldamise korral jäävad kohtukulud kummagi poole kanda ja kumbki pool kannab poole ühistest kuludest, välja arvatud kuritarvituse korral.

Euroopa Kohtu praktika kohaselt tuleneb tõhususe põhimõttest ja ELTL artiklist 101 tulenevast igäühe õigusest nõuda konkurentsivastase tegevusega tekitatud kahju täielikku hüvitamist, et isikutel, kellele on kahju tekitatud, peab olema õigus nõuda mitte ainult otsese varalise kahju hüvitamist, vaid ka saamata jäänud tulu ja intressi. Kuivõrd direktiivi 2014/104 artikli 3 lõigetes 1 ja 2 on see kohtupraktika üle kinnitatud, peavad neid sätteid ülevõtavad riigisisesed meetmed olema vahetult kohaldatavad kõigile kahju hüvitamise hagidele, mis kuuluvad selle direktiivi kohaldamisalasse.

Õigus hüvitisele ei puuduta siiski õigusnorme, mis reguleerivad kulude jaotust kohtumenetlustes, ning sellest annab tunnistust kulude küsimuse väljajätmine direktiivi 2014/104 kohaldamisalast.

2. Ajaline kohaldamisala

2.1. Direktiivi materiaalõiguslikud sätted

2.1.1. Sätted, mis reguleerivad kahju hüvitamise hagide aegumistähtaega

22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))¹⁸

Eelotsusetaotlus – Kartellikokkulepped – ELTL artikkel 101 – Direktiiv 2014/104/EL – Artiklid 10, 17 ja 22 – Euroopa Liidu konkurentsioiguse normide rikkumise eest esitatud kahju hüvitamise hagi – Aegumistähtaeg – Kahju ümberlukatav eeldus – Tekitatud kahju suuruse kindlakstegemine – Direktiivi ülevõtmine hilinemisega – Ajaline kohaldatavus – Materiaalõigus- ja menetlusnormid

Euroopa Kohus märkis eelotsusetaotlust lahendades, et direktiivi 2014/104 artikkel 10, millega on kehtestatud õigusnormid, mis käsitlevad konkurentsioiguse rikkumistest tuleneva kahju hüvitamise hagide esitamise aegumist, on materiaalõigusnorm, mida ei kohaldata tagasiulatuvalt.

19. juuli 2016. aasta otsuses¹⁹ tuvastas Euroopa Komisjon, et kuna ajavahemikus 1997–2011 sõlmisid Volvo ja DAF Trucks kokkuleppeid esiteks veokite hinnastamise kohta Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP) ning teiseks Euro 3 – Euro 6 normidega nõutud heitekontrolli tehnoloogiate juurutamise kulu ajastamise ja ülekandmise kohta, osalesid nad koos mitme teise veokitootjaga kartellikokkuleppes, mis oli vastuolus liidu õigusnormidega, mille kohaselt on kartellikokkulepped keelatud²⁰. Otsuse vastuvõtmise päeval avaldati selle kohta pressiteade ja 6. aprillil 2017 avaldati *Euroopa Liidu Teatajas* otsuse kokkuvõte²¹.

Kuna aastatel 2006 ja 2007 ostis RM kolm Volvo ja DAF Trucks toodetud veokit, esitas ta Juzgado de lo Mercantil de Leónile (Leóni kaubanduskohus, Hispaania) hagi, milles palus hüvitada kahju, mis tekkis komisjoni tuvastatud kartellikokkuleppe tõttu. Leóni kaubanduskohus tunnistas selle 1. aprillil 2018 esitatud hagi vastuvõetavaks, arvestades eelkõige viieaastast aegumistähtaega, mis on ette nähtud Hispaania õigusnormides, millega on üle võetud konkurentsivastase tegevuse tõttu kahju saanud isikutele hüvitise maksmist käsitlev direktiiv 2014/104. Leóni kaubanduskohus tugines lisaks ülevõtmisnormidega kehtestatud eeldusele, mille kohaselt iga kartellikokkulepe tekitab kahju, ja kasutas nendes õigusnormides ette nähtud õigust hinnata RMile tekitatud kahju suurust. Volvot ja DAF Trucksilt mõisteti seega RMile välja hüvitis, mis vastas 15%-le veokite ostuhinnast.

¹⁸ Kõnealust kohtuotsust on tutvustatud ka jaotises I.2.1.3 „Sätted, millega kehtestatakse ümberlukatav eeldus kokkuleppes tuleneva kahju olemasolu kohta“, jaotises I.2.2.2 „Kahju suuruse kindlaksmääramist reguleerivad sätted“ ja V jaotises „Aegumistähtaegade regulatsioon“.

¹⁹ Komisjoni 19. juuli 2016. aasta otsus C(2016) 4673 (final), milles käsitletakse [ELTL] artikli 101 ja EMP lepingu artikli 53 kohast menetlust (juhtum AT.39824 – veokid).

²⁰ ELTL artikkel 101 ja EMP lepingu artikkel 53.

²¹ ELT 2017, C 108, lk 6.

Volvo ja DAF Trucks esitasid selle kohtuotsuse peale Audiencia Provincial de Leónile (Leóni provintsi kohus, Hispaania) apellatsioonkaebuse, milles vaidlustasid direktiivi 2014/104 ja Hispaania ülevõtmisnormide kohaldatavuse, põhjendusel et kartellikokkulepe oli enne direktiivi jõustumist lõppenud.

Selles kontekstis esitas Leóni provintsi kohus Euroopa Kohtule mitu eelotsuse küsimust, milles palus selgitada, kas direktiivi 2014/104 artikkel 10 ning artikli 17 lõiked 1 ja 2, millega on kehtestatud õigusnormid, mis reguleerivad:

- konkurentsioiguse rikkumistest tuleneva kahju hüvitamise hagide aegumistähtaegu,
- sellistest rikkumistest tuleneva kahju suuruse kindlakstegemist ja
- kahju olemasolu eeldust,

on kohaldatavad kahju hüvitamise hagi suhtes, mis puudutab küll enne direktiivi jõustumist lõppenud kartellikokkulepet, kuid mis on esitatud pärast direktiivi riigisisesele õigusele üle võtnud sätete jõustumist.

Euroopa Kohtu hinnang

Mis puudutab direktiivi 2014/104 ajalist kohaldamisala, siis tuletas Euroopa Kohus kõigepealt meelde, et selle direktiivi kohaselt on keelatud esiteks tagasiulatuvalt kohaldada mis tahes riigisiseseid õigusnorme, millega on üle võetud direktiivis ette nähtud materiaalõigusnormid, ja teiseks kohaldada mis tahes riigisiseseid õigusnorme, millega on üle võetud direktiivi menetlusnormid, enne 26. detsembrist 2014 esitatud kahju hüvitamise hagide suhtes.

Direktiivi 2014/104 artikli 10 – millega on kehtestatud õigusnormid, mis käsitlevad konkurentsioiguse rikkumistest tuleneva kahju hüvitamise hagide esitamise aegumist – ajalise kohaldatavuse kohta märkis Euroopa Kohus seejärel, et niisugused õigusnormid kaitsevad nii kahju kandnud isikut kui ka kahju tekitamise eest vastutavat isikut. Lisaks nähtub Euroopa Kohtu praktikast, et aegumistähtaeg, mis toob kaasa hagi aegumise, on seotud materiaalõigusega. Seetõttu on direktiivi 2014/104 artikkel 10 materiaalõigusnorm, mille puhul on ülevõtmisnähtude tagasiulatuvalt kohaldamine direktiivi alusel välistatud.

18. aprilli 2024. aasta kohtuotsus (suurkoda) Heureka Group (internetipõhised hinnavõrdlused) (C-605/21, [EU:C:2024:324](#))²²

Eelotsusetaotlus – ETL artikkel 102 – Tõhususe põhimõte – Liikmesriikide õiguse kohased kahju hüvitamise hagid konkurentsioiguse sätete rikkumise korral – Direktiiv 2014/104/EL – Direktiivi ülevõtmine hilinemisega – Ajaline kohaldatavus – Artikkel 10 – Aegumistähtaeg – Tähtaja alguse

²² Kõnealust otsust on tutvustatud ka V jaotises „Aegumistähtaegade regulatsioon“.

määramise kord – Rikkumise lõpetamine – Kahju hüvitamise hagi esitamiseks hädavajaliku teabe saamine – Konkurentsieeskirjade rikkumist tuvastava Euroopa Komisjoni otsuse kokkuvõtte avaldamine Euroopa Liidu Teatajas – Niisuguse komisjoni otsuse siduvus, mis ei ole veel lõplik – Aegumistähtaja peatamine või katkestamine komisjoni uurimise ajaks või kuni kuupäevani, mil tema otsus muutub lõplikuks

Selles eelotsuseasjas kinnitas Euroopa Kohus, et direktiivi 2014/104 artikkel 10 on materiaalsoigusnorm, mida ei kohaldata tagasiulatuvalt.

Euroopa Komisjon tuvastas 27. juuni 2017. aasta otsuses²³, et alates 2013. aasta veebruarist oli Google rikkunud ELTL artiklit 102, kuritarvitades oma turgu valitsevat seisundit 13 riigisisesele üldotsingu turul, sh Tšehhi Vabariigi turul, kuna ta vähendas oma üldotsingu tulemustelehtedelt konkureerivatesse hinnavõrdlusvahenditesse liikuvat infovoogu ja suurendas oma hinnavõrdlusvahendisse liikuvat infovoogu. Selle otsuse kokkuvõtte avaldati *Euroopa Liidu Teatajas* 12. jaanuaril 2018²⁴.

2020. aasta juunis esitas Heureka Group a.s. (edaspidi „Heureka“), kes on Tšehhi õiguse alusel asutatud äriühing, kes tegutseb hinnavõrdlusteenuste turul, Městský soud v Prazele (Praha linnakohus, Tšehhi Vabariik) hagi, milles palus mõista Google'ilt välja hüvitis kahju eest, mis tulenes ELTL artikli 102 rikkumisest, mis oli tuvastatud komisjoni otsuses ja mis oli toime pandud Tšehhi Vabariigis ajavahemikul 2013. aasta veebruarist kuni 27. juunini 2017. Heureka sõnul vähendas Google'i konkurentsivastane tegevus tema portaali Heureka.cz külastatavust.

Google väitis enda kaitseks, et Heureka kahju hüvitamise nõue on vähemalt osaliselt aegunud.

Sellela seoses täpsustas Praha linnakohus, et riigisisese õigusnormid, mida kohaldatakse Heureka hagi suhtes, näevad ette kolmeaastase aegumistähtaja, mis hakkab kulgema iga konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud osalise kahju juhtumi suhtes sõltumatult ja eraldi alates hetkest, mil kahjustatud isik sai teada talle tekkinud osalisest kahjust ja isikust, kes on kohustatud kahju hüvitama, või võib eeldada, et ta sai sellest teada. Aegumistähtaja kulgema hakkamiseks ei ole seevastu nõutud, et kahjustatud isik teaks, et asjaomane tegevus kujutab endast konkurentsioiguse rikkumist, ega et asjaomane rikkumine oleks lõppenud. Lisaks ei nõua kohaldatavad riigisisese õigusnormid, et aegumistähtaeg peatuks või katkeks rikkumist käsitleva komisjoni uurimise ajaks. Seda tähtaega ei saa ka peatada enne, kui on möödunud vähemalt üks aasta kuupäevast, mil selle rikkumise tuvastanud komisjoni otsus on muutunud lõplikuks.

²³ Komisjoni 27. juuni 2017. aasta otsus C(2017)4444 (final), milles käsitletakse [ELTL] artikli 102 ja EMP lepingu artikli 54 kohast menetlust (juhtum AT.39740 – Google'i otsinguteenus (Google Shopping)).

²⁴ ELT 2018, C 9, lk 11.

Praha linnakohtu arvates tähendab see käsitletaval juhul seda, et igast Google'i veebilehel tehtud üldotsingust, mille järel paigutati või kuvati tulemused Google'i hinnavõrdlusteenusele soodsamalt, hakkab kulgema uus eraldi aegumistähtaeg.

Kuna direktiiv 2014/104 võeti Tšehhi õigusesse üle hilinemisega, siis märgib Praha linnakohus ühtlasi, et Google'ile etteheidetav rikkumine lõppes pärast 27. detsembrit 2016, mil möödus selle direktiivi ülevõtmise tähtaeg, kuid ilmselt enne seda üle võtvate õigusnormide jõustumist 1. septembril 2017.

Eeltoodut arvestades esitas Praha linnakohus Euroopa Kohtule mitu eelotsuse küsimust, milles ta palub sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2014/104 artikliga 10 ja/või ELTL artikliga 102 ning tõhususe põhimõttega on vastuolus niisugused riigisisesed aegumisnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas liidu konkurentsieeskirjade vältava rikkumisega seotud kahju hüvitamise hagide puhul.

Euroopa Kohtu hinnang

Eelotsuse küsimustele vastamiseks analüüsis Euroopa Kohus, kas ajaliselt on kohaldatav direktiivi 2014/104 artikkel 10, millega on määratud kindlaks minimaalne aegumistähtaeg konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva kahju hüvitamise hagidele ja kõige varasem hetk, millest alates see võib hakata kulgema, ning asjaolud, mille esinemisel see tuleb peatada või katkestada.

Sellega seoses tuletas Euroopa Kohus meelde, et direktiivi 2014/104 artikkel 10 on materiaalsoigusnorm, mistõttu selle direktiivi artikli 22 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et selle artikli ülevõtmiseks vastu võetud sätteid ei kohaldata tagasiulatuvalt.

2.1.2. Sätted, milles on kehtestatud ümberlükkamatu eeldus konkurentsioiguse rikkumise esinemise kohta

20. aprilli 2023. aasta kohtuotsus Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-25/21, [EU:C:2023:298](#))

Eelotsusetaotlus – Konkurents – Vertikaalsed konkurentsipiirangud – ELTL artikli 101 lõiked 1 ja 2 – Tõhususepõhimõte – Määrus (EÜ) nr 1/2003 – Artikkel 2 – Direktiiv 2014/104/EL – Artikli 9 lõige 1 – Liikmesriigi konkurentsiasutuste selliste lõplike otsuste siduv mõju, milles tuvastatakse konkurentsieeskirjade rikkumine – Ajaline ja esemeline kohaldamine – Kahju hüvitamise hagid ja tühisuse tuvastamise hagid, mis puudutavad liidu konkurentsioiguse rikkumisi

Selles kohtuotsuses, mille faktiline ja õiguslik raamistik on eespool välja toodud²⁵, märkis Euroopa Kohus, et direktiivi 2014/104 artikli 9 lõige 1, milles on kehtestatud

²⁵ Vaidluse faktilise ja õigusliku tausta kohta vt jaotis I.1 „Esemeline kohaldamisala“.

ümberlükkamatu eeldus konkurentsioiguse rikkumise esinemise kohta, tuleb kvalifitseerida selle direktiivi artikli 22 tähenduses materiaaioigusnormiks, mida ei kohaldata tagasiulatuvalt, kuna see puudutab konkurentsioiguse normide rikkumisest tuleneva tsiviilvastutuse ühe koosseisutunnuse olemasolu.

Võttes arvesse direktiivi 2014/104 artikli 9 materiaaioiguslikku laadi ja selle sätte toimimise mehhanismi, rõhutas Euroopa Kohus, et hetk, millest lähtudes tuleb kindlaks teha, kas selles sättes ette nähtud ümberlükkamatu eeldus on *ratione temporis* kohaldatav, on hetk, mis vastab kuupäevale, mil liikmesriigi konkurentsiasutuse asjaomane otsus jõustus. Kõnealusel juhul ei ole aga direktiivi 2014/104 selle ülevõtmise tähtaja jooksul Hispaania õigusesse üle võetud. Seega, kuna Hispaania konkurentsiasutuste otsused jõustusid enne selle tähtaja möödumist, siis loetakse põhikohtuasjas kõne all olevad olukorrad tõendatuks. Sellest järeldub, et kõnealusel juhul ei ole selle direktiivi artikli 9 lõige 1 *ratione temporis* kohaldatav. Neil asjaoludel leidis Euroopa Kohus, et kõnealusel juhul tuleb riigisiseseid õigusnorme analüüsida ELTL artikli 101 seisukohast, nagu seda on rakendatud määruse nr 1/2003 artikliga 2.

2.1.3. Sätted, millega kehtestatakse ümberlühkatav eeldus kartellikokkuleppes tuleneva kahju olemasolu kohta

22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

Eelotsusetaotlus – Kartellikokkulepped – ELTL artikkel 101 – Direktiiv 2014/104/EL – Artiklid 10, 17 ja 22 – Euroopa Liidu konkurentsioiguse normide rikkumise eest esitatud kahju hüvitamise hagid – Aegumistähtaeg – Kahju ümberlühkatav eeldus – Tekitatud kahju suuruse kindlakstegemine – Direktiivi ülevõtmine hilinemisega – Ajaline kohaldatavus – Materiaaioigus- ja menetlusnormid

Selles kohtuotsuses, mille faktiline ja õiguslik taust on ära toodud eespool²⁶, rõhutas Euroopa Kohus, et direktiivi 2014/104 artikli 17 lõige 2 – millega on kehtestatud ümberlühkatav eeldus kartellikokkuleppes tuleneva kahju olemasolu kohta – on otseselt seotud rikkumise toimepanija lepinguvälise tsiviilvastutuse tekkimisega ja järelikult mõjutab see otseselt tema õiguslikku olukorda. Kuna niisuguse õigusnormi võib kvalifitseerida materiaaioigusnormiks, siis leidis Euroopa Kohus, et direktiivi 2014/104 artikli 17 lõige 2 on materiaaioigusnorm direktiivi tähenduses, mistõttu on selle normi Hispaania õigusesse üle võtnud sätete tagasiulatuv kohaldamine keelatud.

Kuna asjaolu, mille liidu seadusandja on kindlaks määranud sellisena, mis võimaldab direktiivi 2014/104 artikli 17 lõike 2 alusel eeldada kahju tekkimist, on kartellikokkuleppe olemasolu, tähendab keeld seda sätet ja ülevõtmisnorme tagasiulatuvalt kohaldada, et

²⁶ Vaidluse faktilise ja õigusliku raamistiku kohta vt jaotis I.2.1.1 „Sätted, mis reguleerivad kahju hüvitamise hagide aegumistähtaega“. Seda kohtuotsust on tutvustatud ka jaotises I.2.2.2 „Kahju suuruse kindlaksmääramist reguleerivad sätted“ ja V jaotises „Aegumistähtaegade regulatsioon“.

need ei saa olla kohaldatavad kahju hüvitamise hagi suhtes, mis on küll esitatud pärast direktiivi hilinemisega Hispaania õigusesse üle võtnud sätete jõustumist, kuid puudutab konkurentsioiguse rikkumist, mis lõppes enne direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumist.

2.2. Direktiivi normid, mis ei ole materiaaloigusnormid

2.2.1. Sätted, mille eesmärk on anda liikmesriigi kohtutele võimalus nõuda tõendite avaldamist

10. novembri 2022. aasta kohtuotsus PACCAR jt (C-163/21, [EU:C:2022:863](#))²⁷

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ETL artikli 101 lõikega 1 keelatud tegevusega tekitatud kahju hüvitamine – Euroopa majanduspiirkonnas veokite hinnastamise ja brutohinna tõstmise salajased kokkulepped – Direktiiv 2014/104/EL – Normid, mis reguleerivad kahju hüvitamise hagisid riigisisese õiguse alusel seoses liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse normide rikkumistega – Artikli 22 lõige 2 – Ajaline kohaldatavus – Artikli 5 lõike 1 esimene lõik – Mõiste „kostja või kolmanda isiku käsutuses olevad asjakohased tõendid“ – Artikli 5 lõige 2 – Üksikute tõendite või tõendite asjakohaste kategooriate avaldamine mõistlikult kättesaadavate faktide põhjal – Artikli 5 lõige 3 – Tõendite avaldamise nõude proportsionaalsuse analüüsimine – Poolte ja kolmandate isikute õiguspäraste huvide kaalumine – Nendest sätetest tulenevate kohustuste ulatus

Euroopa Kohus märkis eelotsusetaotlust lahendades, et direktiivi 2014/104 artikkel 5, mis reguleerib kostja või kolmanda isiku käsutuses olevate asjakohaste tõendite avaldamist, kujutab endast direktiivi artikli 22 lõike 2 tähenduses normi, mis ei ole materiaaloigusnorm, ja selle riigisisese ülevõtmismeetmed ei ole seega kohaldatavad enne 26. detsembrit 2014 esitatud kahju hüvitamise hagide suhtes.

19. juuli 2016. aasta otsuses²⁸ tuvastas Euroopa Komisjon, et kuna PACCAR, DAF Trucks ja DAF Trucks Deutschland (edaspidi „tootjad“) leppisid kokku esiteks veokite hinnastamises Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP) ajavahemikus 1997–2011 ning teiseks Euro 3 – Euro 6 normidega nõutud heitekontrolli tehnoloogiate juurutamise kulu ajastamises ja ülekandmises, osalesid nad koos mitme teise veokitootjaga kartellikokkuleppes, mis oli vastuolus liidu õigusnormidega, mille kohaselt on kartellikokkulepped keelatud²⁹.

45 isikut, kes esitlesid end niisuguste veokite ostjatena, mis võivad kuuluda 19. juuli 2016. aasta otsuses tuvastatud rikkumise kohaldamisalasse, esitasid 25. märtsil 2019 Juzgado de lo Mercantil n° 7 de Barcelonale (Barcelona kaubanduskohus nr 7, Hispaania)

²⁷ Kõnealust kohtuotsust on tutvustatud ka jaotises III.1 „Kostja või kolmanda isiku käsutuses olevate tõendite väljanõudmine“.

²⁸ Komisjoni 19. juuli 2016. aasta otsus C(2016) 4673 (final), milles käsitletakse [ETL] artikli 101 ja EMP lepingu artikli 53 kohast menetlust (juhtum AT.39824 – veokid).

²⁹ ETL artikkel 101 ja EMP lepingu artikkel 53.

taotluse tutvuda tootjate valduses olevate erinevate tõenditega, et nõuda 19. juuli 2016. aasta otsusega tuvastatud rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist. Sellega seoses väitsid need isikud, et kunstliku hinnatõusu suuruse kindlaksmääramiseks on vaja saada teatavaid tõendeid, eelkõige selleks, et võrrelda soovituslikke hindu enne kartelliperioodi, selle kestel ja pärast seda. Tootjad vaidlesid sellele taotlusele vastu, väites eelkõige, et mõned taotletud dokumendid tuleb spetsiaalselt selleks koostada.

Kuna vaidlusaluse avaldamistaotluse esemeks olevate tõenditega tutvumiseks tugineti Hispaania õigusnormile, millega võeti üle direktiivi 2014/104 artikli 5 lõige 1, esitas Barcelona kaubanduskohus nr 7 Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuse, milles ta soovis sisuliselt teada, kas selles artiklis nimetatud asjakohaste tõendite avaldamine käsitleb ainult kostja või kolmanda isiku valduses olevaid dokumente, mis on juba olemas, või vastupidi, kas need tõendid võivad olla ka uued dokumendid, mille isik, kelle suhtes taotlus esitatakse, peab alles looma, koondades või klassifitseerides selleks tema valduses olevat teavet.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus täpsustas direktiivi 2014/24 artikli 5 lõike 1 ajalise kohaldamise tingimusi, meenutades alustuseks, et selle direktiivi artiklis 22 on sõnaselgelt kindlaks määratud selle direktiivi sätete ajalise kohaldamise tingimused sõltuvalt sellest, kas tegemist on liidu õiguse seisukohast materiaalsoiguse normiga või mitte.

Käsitletavas asjas märkis Euroopa Kohus, et võimalus nõuda kostja või kolmanda isiku käsutuses olevate asjakohaste tõendite avaldamist direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimeses lõigus ette nähtud tingimustel on üks erivolitustest, mis peavad olema liikmesriigi kohtutel vaidlustes, milles lahendatakse konkurentsioiguse rikkumistega tekitatud kahju hüvitamise hagi. Selle sättes niisuguse nõude kehtestamise eesmärk on aga leevendada ebavõrdsust andmete valdamisel, mis üldjuhul esineb nendes vaidlustes kannatanu kahjuks. Kuid see säte kehtestab vaid liikmesriigi kohtus kasutatavaid menetlusõiguslikke meetmeid, mõjutamata otseselt poolte õiguslikku olukorda.

Seda arvestades ei kuulu direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimene lõik selle direktiivi materiaalsoigusnormide hulka sama direktiivi artikli 22 lõike 1 tähenduses, vaid selle direktiivi artikli 22 lõikes 2 viidatud „muude sätete“ hulka, mis on selle sätte alusel kohaldatavad hagide suhtes, mis on esitatud pärast 26. detsembrist 2014. Järelikult on direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimene lõik eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetletava hagi suhtes kohaldatav, kuna see esitati 25. märtsil 2019.

12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus RegioJet (C-57/21, [EU:C:2023:6](#))³⁰

Eelotsusetaotlus – Konkurents – Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine – Eeskirjad, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral – Direktiiv 2014/104/EL – Artiklid 5 ja 6 – Tõendite esitamine – Konkurentsiasutuse toimikus olevad tõendid – Euroopa Komisjonis poolel olev menetlus konkurentsiniormide rikkumise küsimuses – Riigisisene menetlus, mis puudutab sama rikkumisega seotud kahju hüvitamise nõuet – Tõendite esitamise tingimused

Selles eelotsuses tõdes Euroopa Kohus, et direktiivi 2014/104 artiklid 5 ja 6, mis puudutavad esiteks kostja või kolmanda isiku käsutuses olevate asjakohaste tõendite avaldamist ja teiseks konkurentsiasutuse toimikus olevate tõendite avaldamist, on oma laadilt direktiivi artikli 22 lõikes 2 osutatud normid, mis ei ole materiaalõigusnormid.

RegioJet, st raudteeveo-ettevõtja, kes tegeleb reisijate vedamisega marsruudil Praha-Ostrava, esitas 2015. aastal Městský soud v Prazele (Praha linnakohus, Tšehhi Vabariik) Tšehhi riikliku raudteeveo-ettevõtja České dráhy vastu kahju hüvitamise hagi, milles palus hüvitada kahju, mis oli tekkinud konkurentsioiguse rikkumiste tõttu, mille viimane oli väidetavalt toime pannud.

Tšehhi konkurentsiasutus oli juba 2012. aastal alustanud haldusmenetlust, mis puudutas turgu valitseva seisundi võimalikku kuritarvitamist České dráhy poolt ja mis peatati 2016. aastal pärast seda, kui Euroopa Komisjon algatas menetluse samade tegude suhtes.

RegioJet esitas oma kahju hüvitamise hagi raames Praha linnakohtule taotluse, milles palus esitada mitu dokumenti, mille kohta ta oletas, et need on České dráhy valduses. Tšehhi konkurentsiasutus märkis siiski, et taotletavaid dokumente, mis olid tema haldusmenetluses tema valduses, ega ka muid taotletavaid dokumente, mis moodustavad koos eelmistega tervikliku kogumi, ei saa esitada kuni selle menetluse lõpliku lõpetamiseni.

Olles komisjonile selle kohta küsimusi esitanud, rahuldas Praha linnakohus siiski dokumentide väljanõudmise taotluse ja kohustas České dráhyt esitama toimikusse lisamiseks dokumendid, mis sisaldasid teavet, mille see äriühing oli konkreetselt koostanud Tšehhi konkurentsiasutuse menetluse jaoks, ning teavet, mida talletati väljaspool seda menetlust. Sama kohus otsustas lisaks peatada kahju hüvitamise hagi asjas sisulise menetluse kuni komisjoni algatatud menetluse lõpetamiseni.

Vrchní soud v Praze (Praha kõrgem kohus, Tšehhi Vabariik) jättis dokumentide esitamise kohustust ette nägeva otsuse apellatsioonistmes muutmata ja hoiustas esitatud tõendid nende kaitse tagamiseks kohtus.

³⁰ Kõnealust kohtuotsust on tutvustatud ka jaotises III.2 „Tõendite väljanõudmine komisjonis poolel oleva menetluse korral“.

Nejvyšší soud (kõrgeim kohus, Tšehhi Vabariik), kes pidi kassatsioonkaebust lahendava kohtuna otsustama Praha kõrgema kohtu otsuse õiguspärasuse üle, otsustas küsida Euroopa Kohtult, kuidas tõlgendada direktiivi 2014/104, mis käsitleb konkurentsivastase tegevuse tõttu kahju saanud isikutele kahju hüvitamist ning mille artiklites 5 ja 6 on ette nähtud õigusnormid, mis reguleerivad selliste tõendite esitamist, mille väljanõudmist taotletakse riigisisese õiguse kohase kahju hüvitamise hagi menetluse jaoks, mis on seotud liikmesriikide ja liidu konkurentsioiguse rikkumisega³¹.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus tuletas meelde, et direktiivis 2014/104 on sõnaselgelt kindlaks määratud selles ette nähtud sätete ajalise kohaldamise tingimused olenevalt sellest, kas liidu õiguse kohaselt on tegemist materiaalõigusnormidega või mitte.

Kõnealusel juhul leidis Euroopa Kohus, et võimalus nõuda direktiivi 2014/104 artiklites 5 ja 6 ette nähtud tingimustel välja asjakohased tõendid, mis on kostja või kolmanda isiku valduses, puudutab üksnes liikmesriikide kohtutes kohaldatavaid menetluslikke meetmeid, mõjutamata otseselt poolte õiguslikku olukorda.

Neil asjaoludel ei kuulu direktiivi 2014/104 artiklid 5 ja 6 esiteks selle direktiivi materiaalõigusnormide hulka selle artikli 22 lõike 1 tähenduses, vaid seega direktiivi artikli 22 lõikes 2 viidatud muude sätete hulka, mis on selle sättega tunnistatud kohaldatavaks pärast 26. detsembrit 2014 esitatud hagide suhtes. Teiseks, kuna Tšehhi seadusandja otsustas, et riigisiseseid sätteid, millega võeti üle direktiivi 2014/104 menetlusnormid, on vahetult ja tingimusteta kohaldatavad ka hagidele, mis on esitatud enne selle direktiivi riigisisesse õigusesse ülevõtmise kuupäeva, kuid pärast 26. detsembrit 2014, on direktiivi artiklid 5 ja 6 eelotsusetaotluse esitanud kohtu lahendatava hagi suhtes kohaldatavad, kuna see hagi esitati 2015. aastal.

2.2.2. Kahju suuruse kindlaksmääramist reguleerivad sätted

22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

Eelotsusetaotlus – Kartellikokkulepped – ETL artikkel 101 – Direktiiv 2014/104/EL – Artiklid 10, 17 ja 22 – Euroopa Liidu konkurentsioiguse normide rikkumise eest esitatud kahju hüvitamise hagi – Aegumistähtaeg – Kahju ümberlükatav eeldus – Tekitatud kahju suuruse kindlakstegemine – Direktiivi ülevõtmine hilinemisega – Ajaline kohaldatavus – Materiaalõigus- ja menetlusnormid

³¹ Direktiivi artiklis 5 on sätestatud normid, mis koos moodustavad üldnormid, mis reguleerivad selliste tõendite avaldamist, mida taotletakse liikmesriigi õiguse alusel kahju hüvitamise hagi menetlemisel liikmesriikide ja liidu konkurentsioiguse rikkumise korral. Lisaks sellele sättele on direktiivi artiklis 6 ette nähtud erinormid, mis käsitlevad konkurentsioiguse kohaldamise tagamise eest vastutavate ametiasutuste toimikutes sisalduvate tõendite avaldamist.

Selles kohtuotsuses, mille faktiline ja õiguslik raamistik on eespool välja toodud³², märkis Euroopa Kohus, et soovides anda liikmesriikide kohtutele õiguse hinnata tekitatud kahju suurust, kui kahju suuruse täpne kindlakstegemine on kättesaadavate tõendite põhjal praktiliselt võimatu või ülemäära keeruline, on direktiivi 2014/104 artikli 17 lõike 1 eesmärk leevendada konkurentsioiguse normide rikkumise tõttu tekkinud kahju suuruse kindlakstegemiseks nõutavat tõendatuse taset.

Vastavalt oma kohtupraktikale, mille kohaselt tõendamiskoormist ja nõutavat tõendatuse taset käsitlevad õigusnormid kvalifitseeritakse üldjuhul menetlusnormideks, järeldas Euroopa Kohus, et direktiivi 2014/104 artikli 17 lõige 1 kujutab endast selle direktiivi tähenduses menetlusnormi, mille puhul on ülevõtmissätete kohaldamine enne 26. detsembrist 2014 esitatud hagide suhtes välistatud.

Kuna RM esitas hagi 1. aprillil 2018, siis kuigi see hagi puudutab enne direktiivi 2014/104 jõustumist lõppenud rikkumist, kuulub see järelikult direktiivi artikli 17 lõike 1 ajaliselt kohaldamisalasse.

2.3. Direktiivi nende sätete ajaline kohaldamine, mis kinnitavad üle olemasoleva kohtupraktika

16. veebruari 2023. aasta kohtuotsus *Tráficos Manuel Ferrer* (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ELTL artikli 101 lõikega 1 keelatud tegevusega tekitatud kahju hüvitamine – Komisjoni otsus, milles tuvastati salajased kokkulepped veokite hinnastamise ja brutohinna tõstmise kohta Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP) – Riigisisene tsiviilkohtumenetluse norm, milles on ette nähtud, et nõude osalise rahuldamise korral jäävad kohtukulud kummagi poole kanda, välja arvatud juhul, kui tegemist on kuritarvitusega – Liikmesriikide menetlusautonoomia – Tõhususepõhimõte ja võrdväarsuse põhimõte – Direktiiv 2014/104/EL – Eesmärgid ja terviklik tasakaal – Artikkel 3 – Õigus tekitatud kahju täielikule hüvitamisele – Artikli 11 lõige 1 – Konkurentsioiguse rikkumise toimepanijate solidaarvastutus – Artikli 17 lõige 1 – Liikmesriigi kohtu võimalus kahju hinnata – Tingimused – Kahju suuruse kindlakstegemine, mis on praktiliselt võimatu või ülemäära keeruline – Artikkel 22 – Ajaline kohaldatavus

Selles kohtuotsuses, mille faktiline ja õiguslik raamistik on eespool välja toodud³³, tõdes Euroopa Kohus, et tuletades direktiivi 2014/104 artikli 3 lõikes 1 meelde liikmesriikide kohustust tagada, et igal konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju kandnud füüsilisel või juriidilisel isikul on võimalus nõuda ja saada kõnealuse kahju täielikku hüvitamist, ja

³² Vaidluse faktilise ja õigusliku raamistiku kohta vt jaotis I.2.1.1 „Sätted, mis reguleerivad kahju hüvitamise hagide aegumistähtaega”. Seda kohtuotsust on tutvustatud ka jaotises I.2.1.3 „Sätted, millega kehtestatakse ümberlükatav eeldus kartellikokkuleppest tuleneva kahju olemasolu kohta” ja V jaotises „Aegumistähtaegade regulatsioon”.

³³ Vaidluse faktilise ja õigusliku tausta kohta vt jaotis I.1 „Esemeline kohaldamisala”. Seda kohtuotsust on tutvustatud ka IV jaotises „Kahju hindamine”.

määratledes direktiivi artikli 3 lõikes 2 täieliku hüvitamise kui õiguse otsese varalise kahju ja saamata jäänud tulu hüvitamisele ning intressi saamisele, soovis liidu seadusandja üle kinnitada olemasoleva kohtupraktika, nagu nähtub direktiivi põhjendusest 12, mistõttu peavad neid sätteid ülevõtavad riigisisesed meetmed tingimata olema vahetult kohaldatavad kõigile kahju hüvitamise hagidele, mis kuuluvad selle direktiivi kohaldamisalasse, nagu on kinnitatud selle artikli 22 lõikes 2.

Samuti tuleb direktiivi 2014/104 artikli 11 lõiget 1 osas, milles on poolele, kes esitab kahju hüvitamise nõude, mis põhineb konkurentsivastase tegevusega kahju tekitamisel, ette nähtud võimalus suunata see nõue ainult ühe isiku vastu, kes on rikkumise toime pannud, pidada Euroopa Kohtu praktikat kodifitseerivaks sätteks, ja see kuulub direktiivi nende sätete hulka, mille riigisisesed ülevõtmismeetmed on vahetult kohaldatavad.

II. Üksused, kes on kohustatud kahju hüvitama

14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Skanska Industrial Solutions jt (C-724/17, [EU:C:2019:204](#))

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ETL artikkel 101 – Selle artikliga keelatud kokkuleppede tekitatud kahju hüvitamine – Hüvitist maksma kohustatud isikute kindlakstegemine – Õigussubjektide järgnemine – Mõiste „ettevõtja” – Majandusliku järjepidevuse kriteerium

Käsitletavas eelotsuseasjas täpsustas Euroopa Kohus, kuidas tuvastada isik, kelle vastu tuleb esitada hagi liidu konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva kahju hüvitamiseks juriidiliste isikute õigussubjektide järgnemise korral.

Soomes toimis aastatel 1994–2002 kartell. See puudutas turu jagamist, hindade kindlaksmääramist ja kindlahinnalistel hangetel pakkumuste esitamist, hõlmates kogu seda liikmesriiki ja mõjutades potentsiaalselt ka liikmesriikidevahelist kaubandust. Ajavahemikul 2000–2003 omandasid kostjast äriühingud mitme kartellis osalenud äriühingu kõik aktsiad, lõpetades need äriühingud seejärel vabatahtlikes likvideerimismenetlustes. 29. septembri 2009. aasta otsuses tuvastas Korkein hallinto-oikeus (Soomes kõrgeim halduskohus), et kartelli liikmed on rikkunud nii Soome konkurentsipiirangute vastast seadust kui ka keelatud kokkuleppeid puudutavaid ETL sätteid.

Selle kohtuotsuse alusel nõudis Soome linn Vantaa, et aktsiad omandanud äriühingud maksaksid hüvitist kartelliga tekitatud kahju eest, kuid tema nõue jäeti rahuldamata põhjusel, et Soome õiguse tsiviilvastutuse normid näevad ette, et vastutav on üksnes kahju tekitanud õigussubjekt.

Oma esimeses ja teises eelotsuse küsimuses soovis eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas keelatud kokkuleppeid puudutavaid ETL sätteid tuleb tõlgendada

nii, et niisuguses olukorras nagu see, mis esineb põhikohtuasjas, saab aktsiad omandanud äriühinguid pidada vastutavaks kartelliga tekitatud kahju eest.

Euroopa Kohus otsustas, et liidu õigus reguleerib otseselt küsimust, kuidas määrata kindlaks üksus, kes on kohustatud hüvitama keelatud kokkuleppega tekitatud kahju. Kuna vastutus liidu konkurentsioiguse normide rikkumisega tekitatud kahju eest on isiklikku laadi, peab rikkumisega tekitatud kahju eest vastutama neid norme rikkunud ettevõtja. Isikud, kes peavad hüvitama ELTL artikliga 101 keelatud kokkuleppe või tegevusega tekitatud kahju, on selle sätte tähenduses ettevõtjad, kes on osalenud selles kokkuleppes või tegevuses.

Seda tõlgendust ei sea kahtluse alla Euroopa Komisjoni argument, et direktiivi 2014/104 artikli 11 lõikest 1 tuleneb, et iga liikmesriigi õiguskorras tuleb kindlaks määrata üksus, kes on kohustatud selle kahju hüvitama, järgides võrdväärsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet.

Nimelt ei reguleeri direktiivi 2014/104 nimetatud sätte – kusjuures see direktiiv ei ole põhikohtuasja asjaoludele ajalise kehtivuse alusel kohaldatav – mitte seda kahju hüvitama kohustatud isikute kindlaksmääramist, vaid vastutuse jaotust nende isikute vahel ega anna seega liikmesriikidele pädevust seda ise kindlaks määrata.

Vastupidi, see sätte kinnitab, nagu ka direktiivi 2014/104 artikli 1 „Reguleerimisese ja kohaldamisala“ lõike 1 esimene lause, et liidu konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise eest vastutavad just nimelt „ettevõtjad“, kes selle rikkumise on toime pannud.

Pärast seda täpsustust tuletas Euroopa Kohus meelde, et mõiste „ettevõtja“ ELTL artikli 101 tähenduses hõlmab majandustegevusega tegelevat iga üksust, sõltumata selle õiguslikust vormist ja rahastamisviisist, ning selle all mõeldakse ka niisugust majandusüksust, mis õiguslikult koosneb mitmest füüsilisest või juriidilisest isikust.

Seega, kui üksust, kes on toime pannud liidu konkurentsioiguse rikkumise, õiguslikult või organisatsiooniliselt muudetakse, ei pruugi selle tagajärjel tekkida uut ettevõtjat, kes ei vastuta eelneva üksuse konkurentsioiguse normide vastase käitumise eest, kui varasem ja uus üksus on majanduslikus mõttes samad. Nimelt, kui liidu konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju eest vastutavad ettevõtjad saaksid hoida vastutusest kõrvale lihtsalt oma isiku muutmisega restruktureerimise, võõrandamise või muude õiguslike või organisatsiooniliste muudatuste teel, ei suudetaks saavutada selle süsteemi eesmärki ega tagada nende normide soovitatavat toimet.

Käsitletavas asjas on tuvastatav majanduslik järjepidevus ühelt poolt aktsiaid omandanud äriühingute ja teiselt poolt kartellis osalenud äriühingute vahel. Aktsiaid omandanud äriühingutele on seega läinud üle kartellis osalenud äriühingute vastutus kartelliga tekitatud kahju eest.

6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus (suurkoda) Sumal (C-882/19, [EU:C:2021:800](#))

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ELTL artikli 101 lõikega 1 keelatud tegevusega tekitatud kahju hüvitamine – Hüvitamise eest vastutavate üksuste kindlakstegemine – Kahju hüvitamise hagi, mis on esitatud emaettevõtja tütarettevõtja vastu pärast otsuse tegemist, millega tuvastati ainult emaettevõtja osalemine keelatud kokkuleppes – Mõiste „ettevõtja“ – Mõiste „majandusüksus“

Tõlgendades ELTL artiklis 101 kasutatud mõistet „ettevõtja“, täpsustas Euroopa Kohus tingimusi, mille korral on selle artikliga keelatud kokkuleppe tõttu kannatanutel õigus esitada hagi sellise emaettevõtja tütarettevõtja vastu tekitatud kahju hüvitamiseks, kelle osalemine selles rikkumises on tuvastatud komisjoni otsusega.

Äriühing Sumal SL omandas ajavahemikus 1997–1999 kaks veoautot Mercedes Benz Trucks España SLilt (edaspidi „MBTE“), kes on Daimleri kontserni tütarettevõtja, kelle emaettevõtja on Daimler AG.

Euroopa Komisjon tuvastas 19. juuli 2016. aasta otsuses³⁴, et Daimler AG oli rikkunud liidu õigusnorme, mille kohaselt on kartellikokkulepped keelatud³⁵, kuna ta oli ajavahemikus jaanuarist 1997 jaanuarini 2011 sõlminud 14 teise Euroopa veokitootjaga kokkuleppeid veokite hinnastamise ja brutohinna tõstmise kohta Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP).

Selle otsuse tagajärjel esitas Sumal MBTE vastu kahju hüvitamise hagi, milles nõudis 22 204,35 euro maksmist keelatud kokkuleppes tuleneva kahju eest. Juzgado de lo Mercantil n° 07 de Barcelona (Barcelona kaubanduskohus nr 07, Hispaania) jättis Sumali hagi siiski rahuldamata põhjendusel, et komisjoni otsus ei puudutanud MBTEd.

Sumal esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Audiencia Provincial de Barcelonale (Barcelona provintsi kohus, Hispaania). Selles kontekstis tekkis nimetatud kohtul küsimus, kas kahju hüvitamise hagi võib esitada tütarettevõtja vastu tulenevalt komisjoni otsusest, millega tuvastatakse tema emaettevõtja konkurentsivastane tegevus, ja kui jah, siis millistel tingimustel. Nii otsustas see kohus menetluse peatada ja esitada selle küsimuse kohta Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse.

Euroopa Kohtu hinnang

Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale on igal isikul õigus nõuda ELTL artikliga 101 keelatud kokkuleppes või tegevuses osalenud „ettevõtjatel“ konkurentsivastase tegevusega tekitatud kahju hüvitamist.

³⁴ Komisjoni 19. juuli 2016. aasta otsus C(2016) 4673 (final), milles käsitletakse [ELTL] artikli 101 ja EMP lepingu artikli 53 kohast menetlust (juhtum AT.39824 – veokid), mille kokkuvõtte avaldati 6. aprilli 2017. aasta *Euroopa Liidu Teatajas* (ELT 2017, C 108, lk 6).

³⁵ ELTL artikkel 101 ja EMP lepingu artikkel 53.

Arvestades, et kahju hüvitamise hagi on liidu konkurentsiniormide rakendamise süsteemi lahutamatu osa, samamoodi nagu nende rakendamine ametiasutuste poolt, ei tohi ELTL artikli 101 tähenduses mõistel „ettevõtja“ olla teistsugune ulatus komisjoni poolt „ettevõtjatele“ trahvi määramise kontekstis (*public enforcement*) ja riigisisesele kohtule nende „ettevõtjate“ vastu esitatud kahju hüvitamise hagi kontekstis (*private enforcement*).

ELTL artikli 101 lõike 1 sõnastusest nähtub selle kohta, et aluslepingute koostajad otsustasid kasutada mõistet „ettevõtja“, et tähistada konkurentsioiguse rikkumise toimepanijat, keda saab selle sätte alusel karistada, mitte aga muid mõisteid, nagu „äriühing“ või „juriidiline isik“.

Samamoodi tuleneb direktiivist 2014/104 ja eelkõige selle artikli 2 punktist 2, et liidu seadusandja määratles „õigusrikkumise toime pannud ettevõtja“, kes peab selle direktiivi kohaselt hüvitama toimepanijale süüks pandava konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju, „ettevõtja või ettevõtjate ühendus[ena], kes on toime pannud konkurentsioiguse rikkumise“.

Pärast seda täpsustust tuletas Euroopa Kohus meelde, et mõiste „ettevõtja“ ELTL artikli 101 tähenduses hõlmab majandustegevusega tegelevat iga üksust, sõltumata selle õiguslikust vormist ja rahastamisviisist, ning selle all mõeldakse ka niisugust majandusüksust, mis õiguslikult koosneb mitmest füüsilisest või juriidilisest isikust.

Kui on tuvastatud, et sellisesse majandusüksusesse kuuluv äriühing on rikkunud ELTL artikli 101 lõiget 1, nii et „ettevõtja“, kelle osa ta on, on toime pannud selle sätte rikkumise, toovad mõiste „ettevõtja“ ja selle kaudu mõiste „majandusüksus“ automaatselt kaasa nende üksuste solidaarvastutuse, kellest majandusüksus rikkumise toimepanemise ajal koosneb.

Sellega seoses märkis Euroopa Kohus lisaks, et ELTL artiklis 101 kasutatud mõiste „ettevõtja“ on funktsionaalne mõiste, mistõttu majandusüksus, millest ettevõtja koosneb, tuleb kindlaks teha asjaomase kokkuleppe eset silmas pidades.

Seega, kui on tuvastatud, et emaettevõtja on toime pannud ELTL artikli 101 lõike 1 rikkumise, võib selle rikkumise tõttu kannatanu paluda selle emaettevõtja tütarettevõtja tsiviilkorras vastutusele võtta, tingimusel et kannatanu tõendab, et arvestades esiteks majanduslikke, organisatsioonilisi ja õiguslikke sidemeid, mis neid kahte üksust ühendavad, ning teiseks konkreetset sidet tütarettevõtja majandustegevuse ja selle rikkumise eseme vahel, mille eest emaettevõtjat vastutavaks peeti, moodustas tüharettevõtja koos oma emaettevõtjaga ühe majandusüksuse.

III. Tõendite avaldamine riigisisestes menetlustes

1. Kostja või kolmanda isiku käsutuses olevate tõendite väljanõudmine

10. novembri 2022. aasta kohtuotsus PACCAR jt (C-163/21, [EU:C:2022:863](#))

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ETL artikli 101 lõikega 1 keelatud tegevusega tekitatud kahju hüvitamine – Euroopa majanduspiirkonnas veokite hinnastamise ja brutohinna tõstmise salajased kokkulepped – Direktiiv 2014/104/EL – Normid, mis reguleerivad kahju hüvitamise hagisid riigisisese õiguse alusel seoses liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse normide rikkumistega – Artikli 22 lõige 2 – Ajaline kohaldatavus – Artikli 5 lõike 1 esimene lõik – Mõiste „kostja või kolmanda isiku käsutuses olevad asjakohased tõendid“ – Artikli 5 lõige 2 – Üksikute tõendite või tõendite asjakohaste kategooriate avaldamine mõistlikult kättesaadavate faktide põhjal – Artikli 5 lõige 3 – Tõendite avaldamise nõude proportsionaalsuse analüüsimine – Poolte ja kolmandate isikute õiguspäraste huvide kaalumine – Nendest sätetest tulenevate kohustuste ulatus

Selles kohtuotsuses, mille faktiline ja õiguslik raamistik on eespool välja toodud³⁶, tõlgendas Euroopa Kohus direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimest lõiku nii, et tõendite avaldamise taotlus võib teatud tingimustel puudutada tõendeid, mis tuleb alles koostada, koondades või klassifitseerides taotluse adressaadi käsutuses olevat teavet.

Sellega seoses tõdes Euroopa Kohus kõigepealt, et kuigi selle sätte sõnastus viib järelduseni, et tõendite avaldamise taotlus saab puudutada üksnes olemasolevaid tõendeid, tuleb selle sätte tõlgendamisel arvesse võtta ka sätte konteksti ja selle õigusaktiga taotletavaid eesmärgi, mille osa sätte on.

Mis puudutab esiteks direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu konteksti, siis märkis Euroopa Kohus, et selle direktiivi artikli 2 punktis 13 esitatud mõiste „tõendid“ määratlus – mille kohaselt on need „igat liiki tõendid, mida on lubatud kasutada liikmesriigi kohtus, kuhu on pöördutud, eelkõige dokumendid ja kõik muud teavet sisaldavad esemed, olenemata andmekandjast, millele teave on salvestatud“ – ei võimalda asuda seisukohale, et tõendid, mille avaldamist saab taotleda, peavad tingimata olema olemasolevad „dokumendid“. Sellega seoses leidis Euroopa Kohus, et viitega kostja või kolmanda isiku „käsutuses olevatele“ tõenditele teadvustatakse üksnes faktilist olukorda seoses eespool viidatud ebavõrdsusega teabe valdamisel, mida liidu seadusandja soovib parandada.

³⁶ Vaidluse faktilise ja õigusliku tausta kohta vt jaotis I.2.2.1 „Sätted, mille eesmärk on anda liikmesriigi kohtutele võimalus nõuda tõendite avaldamist“.

Euroopa Kohtu hinnangul toetab direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimene lõik niisugust analüüsi, kui seda sätet lugeda sama artikli lõikeid 2 ja 3 silmas pidades, kuivõrd viimased nõuavad vastavalt, et liikmesriigi kohtud tagaksid, et järgitaks tõendite avaldamise taotluse konkreetsuse nõuet ja proportsionaalsuse põhimõtet.

Teiseks, mis puudutab direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu eesmärki, siis tuletas Euroopa Kohus meelde, et direktiivi 2014/104 vastuvõtmisel lähtus liidu seadusandja tõdemusest, et võitlus konkurentsivastase tegevusega Euroopa Komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutuste initsiatiivil ei ole olnud piisav, et tagada liidu konkurentsioiguse normide igakülgne järgimine, ning seega on oluline hõlbustada erasektori võimalust osaleda rahalises karistamises ja seega ka konkurentsivastase tegevuse ennetamises. Ent erivolitused, mis liikmesriikide kohtutel peavad teabe valdamisel poolte ebavõrdsuse kõrvaldamiseks olema, aitavad selle eesmärgi saavutamisele kaasa.

Seda silmas pidades leidis Euroopa Kohus, et kui automaatselt pidada tõenditeks, mille avaldamist saab taotleda, ainult kostja või kolmanda isiku käsutuses olevaid juba eksisteerivaid dokumente, võib see teatud juhtudel olla vastuolus direktiivi 2014/104 esmaeesmärgiga.

Siiski rõhutas Euroopa Kohus lõpuks, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu selline tõlgendus ei mõjuta kuidagi sama artikli lõigetes 2 ja 3 ette nähtud asjaomaste huvide tasakaalustamise mehhanismi kohaldamist. Kuna selle direktiivi sätete rakendamisel tuleb järgida põhiõigusi ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid, peab liikmesriigi kohus, kellele on esitatud tõendite avaldamise taotlus, nimelt tagama, et tõendite avaldamisel piirduks sellega, mis on asjakohane, proportsionaalne ja vajalik, ning et arvesse võetakse selle isiku õiguspäraseid huve ja põhiõigusi, kelle suhtes avaldamise taotlus esitatakse, nagu on ette nähtud selle direktiivi artikli 5 lõigetes 2 ja 3.

Euroopa Kohus järeldas seega, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et selles mainitud kostja või kolmanda isiku käsutuses olevad tõendid, mille avaldamist liikmesriigi kohus võib nõuda, ei piirdu dokumentidega, mis on neil juba olemas, vaid hõlmavad ka tõendeid, mille isik, kelle suhtes tõendite avaldamise taotlus esitatakse, peab alles koostama, koondades või klassifitseerides selleks tema käsutuses olevat teavet, teadmisi või andmeid, tingimusel, et liikmesriigi kohtu järgivad rangelt nimetatud artikli lõikeid 2 ja 3, mis kohustavad neid tagama, et tõendite avaldamisel piirduks sellega, mis on asjakohane, proportsionaalne ja vajalik, võttes arvesse selle isiku õiguspäraseid huve ja põhiõigusi, kelle suhtes tõendite avaldamise taotlus esitatakse.

2. Tõendite väljanõudmine komisjonis poolelioleva menetluse korral

12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus RegioJet (C-57/21, [EU:C:2023:6](#))

Eelotsusetaotlus – Konkurents – Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine – Eeskirjad, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral – Direktiiv 2014/104/EL – Artiklid 5 ja 6 – Tõendite esitamine – Konkurentsiasutuse toimikus olevad tõendid – Euroopa Komisjonis pooleliolev menetlus konkurentsivastase tegevuse rikkumise küsimuses – Riigisisene menetlus, mis puudutab sama rikkumisega seotud kahju hüvitamise nõuet – Tõendite esitamise tingimused

Selles kohtuotsuses, mille faktiline ja õiguslik raamistik on eespool välja toodud³⁷, täpsustas Euroopa Kohus korda, mille kohaselt võib liikmesriigi kohus, kellele on esitatud kartellikokkuleppega tekitatud kahju hüvitamise hagi, asjakohased tõendid välja nõuda, hoolimata kohtumenetluse peatamisest tulenevalt komisjonis pooleliolevast menetlusest.

Selle kohta tuletas Euroopa Kohus meelde, et direktiivi 2014/104 artiklites 5–8 sisalduvad sätted, mis on kohaldatavad dokumentide esitamise suhtes, kajastavad seda, et on kaalutud ühelt poolt konkurentsiasutuste võetavate meetmete tõhusust ja teiselt poolt nende hüvitishagide tõhusust, mille on esitanud isikud, kes leiavad, et neile on konkurentsivastase tegevusega kahju tekitatud.

Järelikult, võttes arvesse ebavõrdset informeeritust, mis sageli esineb konkurentsioiguse rikkumistega tekitatud kahju hüvitamise hagisid puudutavates vaidlustes, püütakse direktiiviga 2014/104 küll parandada konkurentsivastase tegevuse tõttu kahju saanud isikute võimalust tutvuda tõenditega, kuid see võimalus on direktiivis kitsalt piiritletud.

Esimesena on direktiivi 2014/104 artikliga 5 kehtestatud teatud hulk üldnorme tõendite esitamise kohta menetlustes, mis käsitlevad konkurentsioiguse rikkumistega tekitatud kahju hüvitamise hagisid.

Teisena on direktiivi artiklis 6 ette nähtud konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite esitamise erinormid, mis annavad tunnistust eelkõige sellest, et kaitsetase varieerub olenevalt taotletud teabest ja vajadusest säilitada avalik-õiguslikus kontekstis toimuvate menetluste tõhusus. Selles sättes on nimelt eristatud mitut liiki tõendeid.

Kolmandana on oluline märkida, et nagu ilmneb direktiivi 2014/104 artikli 5 lõikest 3 ja artikli 6 lõikest 4, on direktiivis seega ette nähtud tõendite väljanõudmise taotlustele kohaldatav erikord, mille raames neid taotlusi ei rahuldata automaatselt, vaid neid

³⁷ Vaidluse faktilise ja õigusliku tausta kohta vt jaotis I.2.2.1 „Sätted, mille eesmärk on anda liikmesriigi kohtutele võimalus nõuda tõendite avaldamist“.

hinnatakse lähtuvalt proportsionaalsuse põhimõttest ning võttes arvesse asjaolusid ja olemasolevaid õigustatud huve. Liikmesriigi kohus, kelle poole on pöördutud, peab seega läbi viima range proportsionaalsuse kontrolli, võttes vajaduse korral arvesse arvamust, mille asjaomane konkurentsiasutus võib direktiivi 2014/104 artikli 6 lõike 11 kohaselt sellele kohtule esitada.

Neid täpsustusi arvestades analüüsis Euroopa Kohus kõigepealt eelotsuse küsimust, kas liikmesriigi kohus, kellele on esitatud konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi, võib tõendid välja nõuda ja samas kohtumenetluse peatada tulenevalt Euroopa Komisjoni haldusmenetlusest, mida ei ole veel lõpetatud.

Sellega seoses tõdes Euroopa Kohus, et määruse nr 1/2003 artikli 16 lõikega 1 on liikmesriikide kohtutele tõepoolest pandud kohustus hoiduda tegemast otsuseid, mis oleksid vastuolus komisjoni tehtud otsusega, ja selleks hinnata, kas on vaja menetlus peatada. Direktiivi 2014/104 sätete koostoimest tuleneb siiski, et direktiiv ei kohusta liikmesriikide kohtuid peatama menetlust konkurentsionormide rikkumistega tekitatud kahju hüvitamise hagi asjades, mida nad lahendavad, seetõttu, et samade rikkumiste suhtes algatatakse komisjonis menetlus.

Selle kohta täpsustas Euroopa Kohus, et kui kohus nõuab pooltelt või kolmandatelt isikutelt tõendid välja kahju hüvitamise hagi menetluses, mis peatati komisjoni menetluse algatamise tõttu, ei tee see kohus üldjuhul otsust, mis võib olla vastuolus komisjoni kavandatava otsusega.

Liikmesriigi kohus peab siiski piirama tõendite väljanõudmist sellega, mis on tingimata asjakohane, proportsionaalne ja vajalik, tagades, et tõendite väljanõudmine põhjendamatult ei takistaks pooleliolevat uurimist, mida komisjon läbi viib. Selleks peab ta põhjalikult analüüsima taotletavate tõendite asjakohasust, nende tõendite ja esitatud hüvitisnõude vahelist seost, tõendite täpsuse astme piisavust ja tõendite proportsionaalsust. Sellega seoses peab liikmesriigi kohus arvesse võtma ka seda, kas kahju hüvitamise hagi menetlus on peatatud või mitte.

Seejärel märkis Euroopa Kohus, et riigisisese haldusmenetluse peatamine seniks, kuni komisjon on asjaomase juhtumi uurimise lõpetanud, kujutab endast üksnes ajutist meetet, mida ei saa samastada selle menetluse lõpetamisega.

Euroopa Kohus täpsustas veel, et riigisisised õigusnormid, mis piiravad ajutiselt kogu sellise teabe esitamist, mis on esitatud konkurentsi valdkonna haldusmenetluses, ei ole direktiivi 2014/104 artikli 6 lõike 5 punktiga a ja artikli 6 lõikega 9 kooskõlas.

Direktiivi 2014/104 artikli 6 lõike 5 sõnastusest, tõlgendatuna direktiivi põhjendusest 25 lähtudes, ilmneb nimelt üheselt, et esimese õigusnormiga antud ajutine kaitse ei puuduta kogu teavet, mis on konkurentsiasutusele esitatud, vaid ainult teavet, mis koostati konkreetselt selle asutuse algatatud menetluse jaoks.

Seda järeldust kinnitab direktiivi 2014/104 süstemaatiline tõlgendus. Selle kohta rõhutas Euroopa Kohus eelkõige, et kui lubada liikmesriikidel laiendada selle teabe ulatust, mida

direktiivi artikli 6 lõike 5 tähenduses võib välja nõuda alles pärast menetluse lõpetamist, tooks see kaasa tõendite piiratuma esitamise, mis oleks vastuolus direktiivi artikli 5 lõike 8 loogikaga, kuivõrd see säte sõnaselgelt lubab liikmesriikidel vastu võtta õigusnorme, mis toovad kaasa tõendite ulatuslikuma esitamise.

Viimasena leidis Euroopa Kohus, et direktiiviga 2014/104 ei ole vastuolus see, kui liikmesriigi kohus nõuab riigisisese õiguse menetluslikku meedet kohaldades tõendid välja ainult eesmärgiga hoiustada neid kohtus ja avaldada need alles siis, kui ta on kontrollinud, kas avaldamiseks tuleb oodata poolelioleva haldusmenetluse lõpetamist. Nimelt, tingimusel et järgitakse proportsionaalsuse põhimõttest tulenevaid nõudeid, aitab selline menetluslik meede kaasa konkurentsireeglite rikkumisega seotud hüvitusnõuete tõhususele, säilitades samas kaitse, mis on teatud tõenditele tagatud direktiivi 2014/104 artikli 6 lõikega 5.

3. Väljanõudmistootluse esitaja kohustus tõendada oma kahju hüvitamise nõude põhjendatust

29. jaanuari 2026. aasta kohtuotsus *Meliá Hotels International* (C-286/24, [EU:C:2026:49](#))

Eelotsusetaotlus – Liikmesriikide õiguses ette nähtud kahju hüvitamise hagid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse sätete rikkumise korral – Direktiiv 2014/104/EL – Artikli 5 lõige 1 – Kohaldamisala – Erandlik tuvastushagi, milles palutakse välja nõuda teatud dokumente enne võimaliku kahju hüvitamise hagi esitamist – Kahju hüvitamise nõude põhjendatuse hindamine

Selles kohtuotsuses, mille faktiline ja õiguslik raamistik on eespool välja toodud³⁸, analüüsis Euroopa Kohus lisaks eelotsuse küsimust, kas direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimeses lõigus ette nähtud tingimus, mis nõuab tõendite väljanõudmiseks hageja põhjendatud selgitust, mis kinnitaks usutavalt tema kahju hüvitamise nõuet, on täidetud, kui Euroopa Komisjon on teinud otsuse, millega tuvastatakse liidu konkurentsioiguse rikkumine, mis on eesmärgilt vertikaalne piirang.

Selle kohta märkis Euroopa Kohus kõigepealt, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõige 1 nõuab sisuliselt, et isik, kellele on konkurentsioiguse rikkumisega kahju tekitatud, esitaks tõendite väljaandmise nõude põhjendamiseks selgituse, mis sisaldab mõistlikult kättesaadavaid fakte ja piisavaid tõendeid, mis kinnitavad usutavalt tema kahju hüvitamise nõuet, see tähendab rikkumise olemasolu usutavust, kahju ning põhjuslikku seost selle rikkumise ja kahju vahel.

³⁸ Vaidluse faktilise ja õigusliku tausta kohta vt jaotis I.1 „Esemeline kohaldamisala“.

Mis puudutab rikkumise usutavuse tõendamist, siis märkis Euroopa Kohus seejärel, et komisjoni otsus, milles tuvastatakse ELTL artikli 101 rikkumine, võimaldab liikmesriigi kohtul konstateerida, et rikkumise toimepanemine ja *a fortiori* selle usutavus on tõendatud, kuna liikmesriigi kohus ei saa teha otsuseid, mis on sellise otsusega vastuolus. Seevastu ei piisa ainuüksi sellest otsusest, et olenemata asjaoludest oleks tõendatud kahju hüvitamise nõude usutavus. Veel tuleb tõendada kahju ja põhjusliku seose usutavust.

Tekkinud kahju usutavuse tõendamise kohta tuletas Euroopa Kohus lisaks meelde, et direktiivi 2014/104 artikli 17 lõikes 2 on kehtestatud ümberlükatav eeldus, et kartell tekitab kahju, ning selle direktiivi artikli 2 punkti 14 tähenduses hõlmab kartelli mõiste kahe või enama konkurendi vahelist horisontaalset konkurentsipiirangut. Seega on välistatud niisuguse ümberlükatava eelduse kohaldatavus vertikaalse konkurentsipiirangu suhtes, mis hõlmab omavahel mittekonkureerivaid ettevõtjaid, kes tegutsevad tootmis- või turustusahela erinevatel tasanditel.

Sellest jäeldub, et kui komisjon on teinud otsuse, milles tuvastatakse keelatud kartell, tuleb rikkumisega tekitatud kahju usutavust pidada tõendatuks, välja arvatud juhul, kui kostja selle eelduse ümber lükkab, kuid see ei ole tõendatud komisjoni otsuse puhul, milles tuvastatakse ELTL artikli 101 rikkumine, mis seisneb vertikaalses konkurentsipiirangus, isegi kui tegemist on konkurentsipiiranguga tegevuse eesmärgi tõttu. Samas võib selline otsus sisaldada kahju usutavuse ja põhjusliku seose hindamiseks asjakohaseid asjaolusid.

Eeltoodud põhjendusi arvestades jäeldas Euroopa Kohus, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kahju hüvitamise nõude usutavuse tõendamiseks ei piisa ainuüksi komisjoni otsusest, milles tuvastatakse liidu konkurentsioiguse rikkumine, mis on eesmärgilt vertikaalne piirang, kuna selle tõendamine ei nõua mitte ainult rikkumise usutavuse tõendamist – mida tõendab see otsus –, vaid ka kahju ja rikkumise vahelise põhjusliku seose tõendamist. Asjaolu, et see otsus tehti kokkuleppemenetluse lõpus, ei muuda vastust teistsuguseks.

Viimasena tõdes Euroopa Kohus, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 tähenduses kahju hüvitamise nõude usutavuse tõendamiseks ei ole vaja tõendada, et on pigem tõenäoline kui ebatõenäoline, et konkurentsioiguse rikkumise eest vastutuse tekkimise tingimused on täidetud. Piisab sellest, kui hageja tõendab, et eeldus, et need tingimused on täidetud, on mõistlikult aktsepteeritav.

Rõhutades, et mõistet „usutavus“ direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 tähenduses tuleb liidu õiguses tõlgendada autonoomselt, märkis Euroopa Kohus, et kahju hüvitamise nõude usutavuse mõiste selle tavatähenduses ei nõua, et tõendataks eriti suurt tõenäosust, et vastutuse tekkimise tingimused on täidetud, vaid see viitab vastupidi sellele, et liikmesriigi kohut, kes lahendab tõendite väljaandmise nõuet, tuleb veenda selles, et eeldus, et need kolm tingimust on täidetud, on mõistlikult aktsepteeritav, ja sellest ka piisab.

Seda tõlgendust kinnitab direktiivi 2014/104 artikli 5 lõikes 1 sisalduva kahju hüvitamise nõude usutavuse mõiste kontekstipõhine analüüs. Nimelt, esiteks, arvestades selle sätte üldist ülesehitust, tõlgendatuna eelkõige selle direktiivi põhjendusi 6, 14 ja 15 arvestades, ei tähenda see, kui suudetakse tõendada kahju hüvitamise nõude usutavust, et sisulise hagi raames mõistetakse välja kahjuhüvitis, vaid see tähendab, et eelnevalt tehakse tõendite väljanõudmise otsus, mis on vajalik sisulise hagi tõhususe tagamiseks. Hagi sisulise läbivaatamise jaoks vajalike tõendite hankimiseks nõutav tõendatuse tase peab olema madalam kui see, mis on nõutav selleks, et teha kindlaks sisulise vastutuse tekkimise tingimuste täidetud.

Teiseks nähtub direktiivi 2014/104 artikli 5 lõikest 1 ja selle direktiivi põhjendusest 16, et kahju hüvitamise nõude usutavus tuleb kindlaks teha üksnes hageja jaoks mõistlikult kättesaadavate faktiliste andmete ja tõendite põhjal, mis peegeldab liidu seadusandja tahet mitte panna hagejale ülemäärast tõendamiskoormist, vaid nõuda, et hageja lihtsalt väidaks usutavalt, et konkurentsioiguse rikkumine tekitas talle kahju.

Euroopa Kohtu hinnangul on see tõlgendus ka ainus tõlgendus, mis on kooskõlas direktiivi 2014/104 eesmärkidega, milleks on eelkõige heastada teabe asümmeetria, mis on iseloomulik konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagidele. Kahju hüvitamise nõude tõendamiseks vajalikud tõendid on nimelt tihti ainult vastaspoole või kolmandate isikute valduses ega ole hagejale piisavalt teada või kättesaadavad.

Kui hagejat kohustataks tema kahju hüvitamise hagi jaoks vajalike tõendite väljaandmise nõude põhjendamiseks tõendama, et konkurentsioiguse rikkumise eest vastutuse tekkimise tingimuste täidetud on pigem tõenäoline kui ebatõenäoline, oleks see range õigusnõue, mis võib alusetult takistada tema kahju hüvitamise õiguse tõhusat kasutamist. Selline tõendamise nõue oleks vastuolus eesmärgiga lihtsustada kahju hüvitamise hagide esitamist, kuna nõutav tõendatuse tase muudaks hageja jaoks kahju hüvitamise hagi esitamise praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks.

Seega toetavad direktiivi 2014/104 eesmärgid kahju hüvitamise nõude usutavuse mõiste ja hagejal lasuva tõendamiskoormise niisugust tõlgendust, mille kohaselt peab hageja talle mõistlikult kättesaadavate tõendite abil veenma tema tõendite väljaandmise nõuet lahendavat liikmesriigi kohut selles, et eeldus, et konkurentsioiguse rikkumise eest vastutuse tekkimise kolm kumulatiivset tingimust on täidetud, on mõistlikult aktsepteeritav.

4. Konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite avaldamise piirangud: leebusavaldused ja kokkuleppe sõlmimise taotlused

30. oktoobri 2025. aasta kohtuotsus FL und KM Baugesellschaft ja S (C-2/23, [EU:C:2025:848](#))

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ELTL artikkel 101 – Soovitatav toime – Direktiiv 2014/104/EL – Normid, mis reguleerivad liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral – Artikli 6 lõiked 6 ja 7 – Artikli 7 lõige 1 – Direktiiv 2019/1/EL – Liikmesriikide konkurentsiasutustele volituste andmine, et tulemuslikumalt tagada konkurentsiniormide täitmine ja et tagada siseturu nõuetekohane toimimine – Artikli 31 lõige 3 – Kohaldamisala – Riigisiseste ametiasutuste vahelise vastastikuse haldus- ja õigusabi mehhanism – Konkurentsiasutuse toimiku edastamine kriminaaluurimist toimetavale asutusele – Leebusavalduste ja kokkuleppe sõlmimise taotluste ning nende lisade kriminaaluurimise toimikusse lisamine – Menetlusele allutatud isikute ja teiste menetlusosaliste võimalus tutvuda nende dokumentidega

Selles kohtuotsuses, mille faktiline ja õiguslik raamistik on eespool välja toodud³⁹, täpsustas Euroopa Kohus, millised piirid on kaitsel ettevõtjate leebusavalduste ja kokkuleppe sõlmimise taotluste avaldamise eest seoses keelatud kokkulepetega, milles nad on osalenud ja mis on tekitanud kolmandatele isikutele kahju.

Sellega seoses rõhutas Euroopa Kohus, et direktiivi 2019/1 artikli 31 lõige 3 annab leebusavaldustele ja kokkuleppe sõlmimise taotlustele kaitse, mis peab olema tagatud sõltumata kontekstist, milles neid avaldusi ja taotlusi kasutatakse.

Selle artikli 31 lõikest 3 nähtub täpsemalt, et liidu konkurentsioigus lubab liikmesriigi konkurentsiasutuse täitmise tagamise menetluses esitatud leebusavaldustega ja kokkuleppe sõlmimise taotlustega tutvuda vaid menetlusosalistel, kelle suhtes neid menetlusi kohaldatakse, ja üksnes selleks, et teostada oma kaitseõigusi.

Selles sättes kasutatud väljendit „menetlusosalised, kelle suhtes kohaldatakse asjakohaseid menetlusi“ ei saa aga mõista nii, et see hõlmab kahjustatud isikuid, kes võivad esitada kahju hüvitamise hagi.

Seega kaotaks nimetatud säte oma mõtte, kui riigisisene õigus ei annaks leebusavaldustele ja kokkuleppe sõlmimise taotlustele pärast seda, kui kriminaalmenetlust toimetavatele asutustele on nende läbiviidava kriminaaluurimise raames vastastikuse haldusabi mehhanismi alusel kõnealused dokumendid üle antud, samasugust kaitset, nagu on neile tagatud liidu konkurentsioigusega, ja eelkõige, kui nende avalduste ja taotlustega oleks võimalik tutvuda kõigil selle menetluse osalistel, sealhulgas kahjustatud isikutel, kes võivad esitada kahju hüvitamise hagi.

³⁹ Vaidluse faktilise ja õigusliku tausta kohta vt jaotis I.1 „Esemeline kohaldamisala“.

Kuna niisugune tutvumise võimalus võib kahjustada direktiivi 2019/1 artikli 31 lõike 3 soovitatavat toimet, ei saa seda võimaldada muudele kriminaaluurimise osalistele kui menetlusele allutatud isikud ja eriti isikutele, keda asjaomane konkurentsioiguse rikkumine on kahjustanud ja kes nõuavad sellega tekitatud kahju hüvitamist.

Kõiki eespool toodud kaalutlusi silmas pidades järeltas Euroopa Kohus, et direktiivi 2019/1 artikli 31 lõiget 3 tuleb lähtuvalt harta artikli 47 esimesest ja teisest lõigust ning artikli 48 lõikest 2 tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt kriminaalmenetluses, mille ese ei ole konkurentsioiguse rikkumine, on leebusavaldustega ja kokkuleppe sõlmimise taotlustega, mis on koostatud riigisese konkurentsiasutuse menetluse tarbeks ja mis on edastatud riigisestele kriminaalmenetlust toimetavatele asutustele, õigus tutvuda teistel kriminaalmenetluse osalistel, sealhulgas isikutel, keda asjaomane konkurentsioiguse rikkumine on kahjustanud ja kes nõuavad selle rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist.

IV. Kahju hindamine

16. veebruari 2023. aasta kohtuotsus *Tráficos Manuel Ferrer* (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ELTL artikli 101 lõikega 1 keelatud tegevusega tekitatud kahju hüvitamine – Komisjoni otsus, milles tuvastati salajased kokkulepped veokite hinnastamise ja brutohinna tõstmise kohta Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP) – Riigisise tsiviilkohtumenetluse norm, milles on ette nähtud, et nõude osalise rahuldamise korral jäävad kohtukulud kummagi poole kanda, välja arvatud juhul, kui tegemist on kuritarvitusega – Liikmesriikide menetlusautonoomia – Tõhususe põhimõte ja võrdväarsuse põhimõte – Direktiiv 2014/104/EL – Eesmärgid ja terviklik tasakaal – Artikkel 3 – Õigus tekitatud kahju täielikule hüvitamisele – Artikli 11 lõige 1 – Konkurentsioiguse rikkumise toimepanijate solidaarvastutus – Artikli 17 lõige 1 – Liikmesriigi kohtu võimalus kahju hinnata – Tingimused – Kahju suuruse kindlakstegemine, mis on praktiliselt võimatu või ülemäära keeruline – Artikkel 22 – Ajaline kohaldatavus

Selles kohtuotsuses, mille faktiline ja õiguslik raamistik on eespool välja toodud⁴⁰, tõlgendas Euroopa Kohus direktiivi 2014/14 artikli 17 lõiget 1, mille kohaselt liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtutel on riigiseste menetluste kohaselt õigus hinnata konkurentsivastase tegevuse tõttu tekkinud kahju suurust, kui on tuvastatud, et hageja on kandnud kahju, ent kahju suuruse täpne kindlakstegemine on kättesaadavate tõendite põhjal praktiliselt võimatu või ülemäära keeruline.

⁴⁰ Vaidluse faktilise ja õigusliku tausta kohta vt jaotis I.1 „Esemeline kohaldamisala“. Seda kohtuotsust on tutvustatud ka jaotises I.2.3 „Direktiivi nende sätete ajaline kohaldamine, mis kinnitavad üle olemasoleva kohtupraktika“.

Sellega seoses palus eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas kohtu poolt kahju hindamine, mis on selles sättes ette nähtud, on lubatud sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas, milles esiteks võimaldas kostja hagejal tutvuda teabega, millele kostja enda eksperdiarvamuses tugineti selleks, et välistada hüvitamisele kuuluva kahju olemasolu, ning teiseks esitati kahju hüvitamise nõue ELTL artikli 101 rikkumise tuvastanud otsuse adressaatidest ainult ühe vastu, kes turustas üksnes osa hageja omandatud kaupadest, mida kartellikokkulepe puudutas.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus alustas rõhutamisest, et direktiivi 2014/104 artikli 17 lõike 1 sõnastus piirab kahju kohtupoolse hindamise kohaldamisala olukordadega, kus kahju suurust on praktiliselt võimatu või ülemäära raske kindlaks teha, kui selle tekkimine hagejale on tuvastatud.

Tuletades meelde, et direktiivi 2014/104 artikli 17 lõige 1 kuulub meetmete hulka, mille eesmärk on leevendada informeerituse ebavõrdsust konkurentsivastase tegevuse tõttu kahju saanud isikute ja konkurentsioigust rikkunud ettevõtjate vahel, märkis Euroopa Kohus lisaks, et see meede ja muud direktiivis ette nähtud parandusmeetmed võivad üksteist vastastikku mõjutada. Nii võib konkurentsivastase tegevuse tõttu tekkinud kahju kohtupoolse hindamise vajadus sõltuda eelkõige tulemusest, mille hageja saavutas direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu alusel tõendite väljanõudmise taotluse esitamisega.

Sellega seoses täpsustas Euroopa Kohus, et kuna viimati nimetatud sättel on direktiivis 2014/104 võtmeroll, peab liikmesriigi kohus enne kahju hindamist kontrollima, kas hageja on seda kasutanud. Juhul kui kahju hindamise praktiline võimatus tuleneb hageja tegevusetusest, ei ole nimelt liikmesriigi kohtu ülesanne astuda hageja asemele ega heastada tema tegematajätmissi.

Seevastu põhikohtuasjas kõne all olevat olukorda iseloomustavad asjaolud, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus oma eelotsuse küsimustes viitas, ehk esiteks asjaolu, et Daimler tegi põhikohtuasja hagejatele kättesaadavaks andmed, millele ta tugines viimaste eksperdiarvamusele vastuvaidlemiseks, ja teiseks asjaolu, et põhikohtuasja hagejad esitasid oma nõude Euroopa Komisjoni tuvastatud rikkumise toimepanijatest ainult ühe vastu, ei ole iseenesest asjakohased selle analüüsimisel, kas liikmesriigi kohtul on lubatud direktiivi 2014/104 artikli 17 lõike 1 alusel kahju hinnata. Viimati nimetatud aspektist tuletas Euroopa Kohus meelde eelkõige kohtupraktikast tulenevat põhimõtet, mida on kinnitatud direktiivi 2014/104 artiklis 11 ja mille kohaselt konkurentsioiguse rikkumise toimepanijad vastutavad selle eest üldjuhul solidaarselt.

V. Aegumistähtaegade regulatsioon

22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

Eelotsusetaotlus – Kartellikokkulepped – ETL artikkel 101 – Direktiiv 2014/104/EL – Artiklid 10, 17 ja 22 – Euroopa Liidu konkurentsioiguse normide rikkumise eest esitatud kahju hüvitamise hagid – Aegumistähtaeg – Kahju ümberlükatav eeldus – Tekitatud kahju suuruse kindlakstegemine – Direktiivi ülevõtmine hilinemisega – Ajaline kohaldatavus – Materiaalõigus- ja menetlusnormid

Analüüses, kas direktiivi 2014/104 artikkel 10, milles on sätestatud konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide esitamise aegumist käsitlevad õigusnormid, on ajaliselt kohaldatav, täpsustas Euroopa Kohus selles kohtuotsuses, mille faktiline ja õiguslik raamistik on eespool välja toodud⁴¹, ETL artiklist 101 tulenevaid nõudeid seoses küsimusega, kuidas määrata kindlaks enne direktiivi 2014/104 jõustumist lõppenud rikkumise korral esitatavate kahju hüvitamise hagide riigisiseste aegumistähtaegade kulgema hakkamise hetk.

Kuna direktiiv 2014/104 võeti Hispaania õiguskorda üle viis kuud pärast ülevõtmistähtaja möödumist 27. detsembril 2016, asus Euroopa Kohus seisukohale, et põhikohtuasjades direktiivi artikli 10 ajalise kohaldatavuse kindlakstegemiseks tuleb kontrollida, kas põhikohtuasjas kõne all olev õiguslik olukord oli tekkinud enne direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumist või kas see tekitab pärast tähtaja möödumist jätkuvalt tagajärgi. Täpsemalt leidis Euroopa Kohus, et tuleb analüüsida, kas direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumise kuupäeval, s.o 27. detsembril 2016, oli põhikohtuasjas käsitletava olukorra suhtes kohaldatav aegumistähtaeg möödunud, mis tähendab, et tuleb kindlaks teha, millisel hetkel see aegumistähtaeg hakkas kulgema. Toona kehtinud Hispaania õiguses oli ette nähtud, et üheaastane aegumistähtaeg hakkab kulgema alles hetkest, mil kahju kandnud isik sai teada vastutuse tekkimise aluseks olevatest asjaoludest.

Kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on teha kindlaks kuupäev, millal RM konkreetsel juhul neist asjaoludest teada sai, on ta kohustatud kohaldatavaid riigisiseseid sätteid tõlgendama võimalikult suures ulatuses lähtuvalt liidu õigusest ning eriti ETL artikli 101 sõnastusest ja eesmärgist.

Selles kontekstis rõhutas Euroopa Kohus, et tõhususe põhimõttest tuleneb, et konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi riigisisene aegumistähtaeg ei saa hakata kulgema enne, kui rikkumine on lõppenud ja kahju kandnud isik on saanud, või võib mõistlikult eeldada, et ta on saanud, oma hagi esitamiseks hädavajaliku teabe, st andmed kahju tekkimise, põhjusliku seose selle kahju ja konkurentsioiguse rikkumise vahel ning rikkumise toimepanija isiku kohta.

⁴¹ Vaidluse faktilise ja õigusliku raamistiku kohta vt jaotis I.2.1.1 „Sätted, mis reguleerivad kahju hüvitamise hagide aegumistähtaega“. Seda kohtuotsust on tutvustatud ka jaotises I.2.1.3 „Sätted, millega kehtestatakse ümberlükatav eeldus kartellikokkuleppest tuleneva kahju olemasolu kohta“ ja jaotises I.2.2.2 „Kahju suuruse kindlaksmääramist reguleerivad sätted“.

Sellega seoses märkis Euroopa Kohus, et 19. juulil 2016 avaldatud pressiteates komisjoni otsuse kohta, millega tuvastati kartellikokkulepe, ei ole nii täpselt nagu 6. aprillil 2017 avaldatud otsuse kokkuvõttes märgitud rikkumise toimepanijate isikuid, rikkumise täpset kestust ega asjasse puutuvaid kaupu. Neil asjaoludel nõuab ELTL artikli 101 täielik tõhusus, et tuleb asuda seisukohale, et kõnealusel juhul hakkas RMi esitatud kahju hüvitamise hagi aegumistähtaeg kulgema komisjoni otsuse kokkuvõtte avaldamise päevast.

Kuivõrd see oli nii, ilmnas seega, et nimetatud tähtaeg ei olnud enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja lõppu möödunud. See kulges ka pärast direktiivi ülevõtmiseks vastu võetud Hispaania õigusnormide jõustumise kuupäeva. Nii leidis Euroopa Kohus, et kuna RMi kahju hüvitamise hagi suhtes varasemate õigusnormide kohaselt kehtinud aegumistähtaeg ei olnud enne direktiivi ülevõtmise tähtaja lõppkuupäeva möödunud, kuulub selline hagi direktiivi artikli 10 ajaliselt kohaldamisalasse.

18. aprilli 2024. aasta kohtuotsus (suurkoda) Heureka Group (internetipõhised hinnavõrdlused) (C-605/21, [EU:C:2024:324](#))

Eelotsusetaotlus – ELTL artikkel 102 – Tõhususe põhimõte – Liikmesriikide õiguse kohased kahju hüvitamise hagi konkurentsioiguse sätete rikkumise korral – Direktiiv 2014/104/EL – Direktiivi ülevõtmine hilinemisega – Ajaline kohaldatavus – Artikkel 10 – Aegumistähtaeg – Tähtaja alguse määramise kord – Rikkumise lõpetamine – Kahju hüvitamise hagi esitamiseks hädavajaliku teabe saamine – Konkurentsieeskirjade rikkumist tuvastava Euroopa Komisjoni otsuse kokkuvõtte avaldamine Euroopa Liidu Teatajas – Niisuguse komisjoni otsuse siduvus, mis ei ole veel lõplik – Aegumistähtaja peatamine või katkestamine komisjoni uurimise ajaks või kuni kuupäevani, mil tema otsus muutub lõplikuks

Selles kohtuotsuses, mille faktiline ja õiguslik raamistik on eespool välja toodud⁴², täpsustas Euroopa Kohus nii ELTL artiklist 102 kui ka direktiivist 2014/104 tulenevaid nõudeid seoses liidu konkurentsireeglite vältava rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide esitamise aegumisega.

Selleks et määrata kindlaks direktiivi 2014/104 artikli 10 ajaline kohaldatavus põhikohtuasjas, kontrollis Euroopa Kohus, kas kõne all olev õiguslik olukord oli välja kujunenud enne 27. detsembril 2016 või kas see tekitab jätkuvalt tagajärgi.

Selleks tuleb analüüsida, kas 27. detsembril 2016 oli põhikohtuasjas käsitletava olukorra suhtes kohaldatav riigisisenes õiguses kehtestatud aegumistähtaeg möödunud. Sellega seoses tuleb siiski silmas pida, et ka enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist tuli kohaldatavates liikmesriigi aegumisnormides järgida võrdväärsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet, et ELTL artiklilt 102 ei võetaks selle täieulatuslikku toimet.

⁴² Vaidluse faktilise ja õigusliku raamistiku kohta vt jaotis I.2.1.1 „Sätted, mis reguleerivad kahju hüvitamise hagide aegumistähtaega“.

ELTL artikli 102 täieulatuslik toime ja eriti selles artiklis sätestatud keelu soovitatav toime nõuavad, et selle artikli rikkumise korral esitatava kahju hüvitamise hagi aegumistähtaeg ei hakkaks kulgema enne, kui rikkumine on lõppenud ja kahjustatud isik on oma kahju hüvitamise hagi esitamiseks hädavajalikust teabest teada saanud või võib põhjendatult eeldada, et ta on sellest teada saanud.

Kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on käsitletavas asjas kindlaks määrata kuupäev, mil Heureka sellest teabest teada sai, pidas Euroopa Kohus siiski vajalikuks märkida, et põhimõtteliselt langeb see teadasaamise hetk kokku kuupäevaga, mil *Euroopa Liidu Teatajas* avaldati rikkumist tuvastava komisjoni otsuse kokkuvõte, sõltumata asjaolust, kas see otsus on muutunud lõplikuks või mitte.

Euroopa Kohus täpsustas lisaks, et ELTL artikkel 102 ja tõhususe põhimõte nõuavad aegumistähtaaja peatamist või katkestamist komisjoni uurimise ajaks. Seevastu ei nõua viidatud artikkel ja põhimõte, et aegumistähtaeg oleks jätkuvalt peatatud kuni komisjoni otsuse lõplikuks muutumiseni. Nimelt võib kahjustatud isik oma kahju hüvitamise hagi põhjendamiseks tugineda sellise komisjoni otsuse järeldustele, mis ei ole veel lõplikuks muutunud, kuna otsusel on siduv toime seni, kuni seda ei ole tühistatud.

Eeltoodut arvestades leidis Euroopa Kohus, et niisugune riigisisene aegumiskord – nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mille kohaselt esiteks hakkab kolmeaastane aegumistähtaeg kulgema ELTL artikli 102 rikkumise tõttu tekkinud iga osalise kahju juhtumi suhtes sõltumatult ja eraldi alates hetkest, mil kahjustatud isik sai teada talle tekkinud osalisest kahjust ja isikust, kes on kohustatud selle kahju hüvitama, või võib põhjendatult eeldada, et ta sai sellest teada, ilma et oleks vaja, et rikkumine oleks lõppenud ja see isik oleks teadlik asjaolust, et asjasse puutuv tegevus kujutab endast konkurentsieeskirjade rikkumist, ning teiseks ei saa seda tähtaega peatada ega katkestada ajaks, mil komisjon seda rikkumist uurib – on kokkusobimatu ELTL artikliga 102 ja tõhususe põhimõttega, kuna see muudab kõnealuse rikkumise tõttu tekkinud kahju hüvitamise nõudeõiguse kasutamise praktiliselt võimatuks või ülemäära keerukaks.

Jättes arvesse võtmata selle aegumiskorra need elemendid, mis on vastuolus ELTL artikliga 102 ja tõhususe põhimõttega, tuleb järelikult uurida, kas direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumisel ehk 27. detsembril 2016 oli möödunud see aegumistähtaeg, mis oli liikmesriigi õiguses kehtestatud ja kohaldatav põhikohtuasjas kõne all olevale olukorrale kuni selle kuupäevani.

Sellega seoses ilmneb komisjoni otsusest, milles tuvastati, et Google kuritarvitas turgu valitsevat seisundit, et see rikkumine ei olnud selle otsuse vastuvõtmise hetkel, 27. juunil 2017, veel lõppenud. Sellest nähtub, et direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumise kuupäeval ei olnud aegumistähtaeg mitte möödunud, vaid see ei olnud isegi veel kulgema hakanud.

Kuna põhikohtuasjas käsitletav olukord ei olnud välja kujunenud enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist, siis on selle direktiivi artikkel 10

ratione temporis kohaldatav. Euroopa Kohus tuvastas aga, et direktiivi 2014/104 artikli 10 lõigete 2 ja 4 selgest sõnastusest tuleneb, et kõnealune riigisisene aegumiskord on ka direktiivi selle sättega vastuolus. Ta märkis eelkõige, et viidatud artikli 10 lõike 4 teine lause nõuab nüüd, et kui konkurentsiasutus võtab meetmeid seoses uurimise või oma menetlusega, mis käsitleb kahju hüvitamise hagiga seotud konkurentsioiguse rikkumist, kestab aegumistähtaaja peatamine vähemalt üks aasta pärast seda, kui otsus õigusrikkumise kohta on lõplikuks muutunud või kui menetlus on muul viisil lõpetatud. See säte läheb seega kaugemale nõuetest, mis tulenevad ELTL artiklist 102 ja tõhususe põhimõttest.

4. septembri 2025. aasta kohtuotsus Nissan Iberia (C-21/24, [EU:C:2025:659](#))

Eelotsusetaotlus – ELTL artikkel 101 – Tõhususe põhimõte – Liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse normide rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi – Aegumistähtaeg – Kulgemise algamise hetke kindlaksmääramine – Kahju hüvitamise hagi esitamiseks vajaliku teabe saamine – Riigisisese konkurentsiasutuse otsuse, millega tuvastatakse konkurentsieeskirjade rikkumine, avaldamine selle asutuse veebisaidil – Riigisisese konkurentsiasutuse veel mitte lõpliku otsuse siduv jõud – Aegumistähtaaja peatumine või katkemine – Menetluse peatamine kohtus, kellele esitati kahju hüvitamise hagi – Direktiiv 2014/104/EL – Artikkel 10 – Ajaline kohaldamine

Selles eelotsuses tõi Euroopa Kohus esiteks välja ELTL artiklist 101 tulenevad nõuded, mis puudutavad enne direktiivi 2014/104 jõustumist esitatud konkurentsioiguse rikkumistega seotud kahju hüvitamise hagide riigisiseste aegumistähtaegade kulgema hakkamise hetke kindlaksmääramist. Teiseks analüüsis ta küsimust, millal hakkab kulgema direktiivi 2014/104 artiklis 10 ette nähtud aegumistähtaeg.

Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia (riiklik turgude ja konkurentsikomisjon, Hispaania, edaspidi „CNMC“) võttis 2015. aastal vastu otsuse, milles tuvastati, et mitu ettevõtjat, sealhulgas Nissan Iberia SA, on rikkunud ELTL artiklit 101 ja Hispaania konkurentsioiguse norme. Selle otsuse kohta tehti pressiteade, mis avaldati 28. juulil 2015 CNMC veebisaidil. 15. septembril 2015 avaldati see otsus kõnealusel saidil terves ulatuses.

Väidetava rikkumise toimepanijad, sealhulgas Nissan, esitasid CNMC otsuse peale mitu tühistamiskaebust, kuid Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) jättis selle Nissani osas 2021. aastal muutmata.

CP esitas 2023. aasta märtsis Juzgado de lo Mercantil n° 1 Zaragozale (Zaragoza kaubanduskohus nr 1, Hispaania) kahju hüvitamise hagi, milles palus mõista Nissanilt välja hüvitis kahju eest, mis talle väidetavalt tekitati sellise sõiduki omandamisega, mille hinda CNMC tuvastatud rikkumine mõjutas.

Nissan väitis enda kaitseks, et kahju hüvitamise hagi on aegunud.

Zaragoza kaubanduskohus nr 1 selgitas sellega seoses, et liikmesriigi õiguse kohaselt ei saa konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide suhtes

kohaldatavad aegumistähtjad hakata kulgema enne, kui asjaomane rikkumine on lõppenud ja kahjustatud isik teadis või oleks mõistlikult pidanud teada saada kahju hüvitamise hagi esitamiseks vajalikust teabest.

Juhul kui see rikkumine on tuvastatud CNMC otsusega, leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et võib asuda seisukohale, et kahjustatud isikud said sellest teabest teada ajal, mil CNMC otsus tema veebisaidil avaldati, sõltumata sellest, kas see otsus oli muutunud lõplikuks. Selle tõlgenduse kohaselt oleks CP esitatud kahju hüvitamise hagi käsitletavas asjas aegunud.

Zaragoza kaubanduskohus nr 1 märkis siiski, et esineb ka liikmesriigi kohtupraktika suund, mille kohaselt hakkab aegumistähtaeg, mida kohaldatakse sellise konkurentsivastase tegevusega tekitatud kahju hüvitamise hagidele, mis on tuvastatud CNMC otsusega, mille peale on esitatud tühistamiskaebus, kulgema alles hetkest, mil see otsus on kohtuliku kontrolli tulemusel muutunud lõplikuks.

Neil asjaoludel esitas Zaragoza kaubanduskohus nr 1 kolm eelotsuse küsimust, milles ta palub sisuliselt selgitada, kas ELTL artikliga 101 – koostoimes tõhususe põhimõttega – ja vajaduse korral direktiivi 2014/104⁴³ artikli 10 lõikega 2 on vastuolus riigisisised õigusnormid, nagu neid on tõlgendanud liikmesriigi pädevad kohtud ja mille kohaselt selleks, et määrata kindlaks hetk, millest alates hakkab kulgema aegumistähtaeg, mida kohaldatakse konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide suhtes, mis on esitatud pärast liikmesriigi konkurentsiasutuse otsust, millega tuvastatakse nende eeskirjade rikkumine, võib asuda seisukohale, et isik, kes leiab, et talle on kahju tekitatud, on saanud vajaliku teabe, mis võimaldab tal esitada kahju hüvitamise hagi enne, kui see otsus on muutunud lõplikuks.

Euroopa Kohtu hinnang

Esimesena kontrollis Euroopa Kohus direktiivi 2014/104 artikli 10 ajalist kohaldatavust põhikohtuasjas. Selle artikli lõikes 2 on sätestatud, et konkurentsioiguse rikkumiste tõttu esitatava kahju hüvitamise hagi aegumistähtaeg ei hakka kulgema enne, kui rikkumine on lõppenud ja kahjustatud isik on oma kahju hüvitamise hagi esitamiseks hädavajalikust teabest teada saanud, või võib mõistlikult eeldada, et ta on sellest teada saanud.

Selleks et kontrollida, kas see säte on põhikohtuasjas kohaldatav, analüüsis Euroopa Kohus, kas direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumisel ehk 27. detsembril 2016 oli möödunud CP esitatud kahju hüvitamise hagi suhtes kohaldatav riigisisene aegumistähtaeg.

Euroopa Kohus rõhutas sellega seoses, et ka enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist pidi liikmesriigi õigusnorm, mis kehtestab tähtpäeva, millest alates hakkab

⁴³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiiv 2014/104/EL teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagsid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral (ELT 2014, L 349, lk 1).

kulgema konkurentsioiguse rikkumiste tõttu esitatava kahju hüvitamise hagi aegumistähtaeg, samuti selle kestuse ja peatamise või katkestamise tingimused, olema kohandatud konkurentsioiguse eripäradega ja asjaomaste isikute poolt selle õiguse normide rakendamise eesmärkidega, et mitte muuta ETL artiklite 101 ja 102 täielikku tõhusust olematuks.

Euroopa Kohus tuletas lisaks meelde, et ETL artikli 101 lõikes 1 sätestatud keelu soovitatav toime satuks ohtu, kui igaühel ei oleks võimalik nõuda konkurentsioiguse rikkumisega talle tekitatud kahju hüvitamist. Nii on igaühel õigus nõuda tekitatud kahju hüvitamist, kui kahju ja ETL artikliga 101 keelatud kokkuleppe või tegevuse vahel on põhjuslik seos.

Kohtupraktikast tuleneb, et selle õiguse kasutamine hüvitist nõudva isiku poolt muutuks praktiliselt võimatuks või ülemäära keerukaks, kui aegumistähtajad hakkaksid kulgema enne, kui rikkumine on lõppenud ja kahjustatud isik on oma kahju hüvitamise hagi esitamiseks hädavajaliku teabe saanud või võib põhjendatult eeldada, et ta on selle saanud, arvestades, et see hõlmab konkurentsioiguse rikkumise olemasolu, kahju olemasolu, põhjuslikku seost selle kahju ja rikkumise vahel ning andmeid rikkumise toimepanija isiku kohta.

Sellega seoses nähtub eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgitustest, et CNMC otsus, millega tuvastati konkurentsieeskirjade rikkumine ja mille kehtivus on kohtus kahtluse alla seatud, ei ole kohtule, kellele on esitatud selle otsuse alusel kahju hüvitamise hagi, siduv. Seega ei saa isik, kellele on rikkumisega kahju tekitatud, tegelikult sellele otsusele tugineda, et põhjendada oma kahju hüvitamise hagi. Sellest järeldeb, et kuna kohus, kellele on esitatud kahju hüvitamise hagi, on asjaomase rikkumise olemasolu tuvastamisega seotud alles siis, kui see otsus on muutunud lõplikuks, saab kahjustatud isikut mõistlikult pidada oma hagi esitamiseks hädavajaliku teabega tutvunuks alles siis, kui CNMC otsus on kohtuliku kontrolli tulemusel muutunud lõplikuks. Järelikult ei saa kahjustatud isiku kahju hüvitamise hagi aegumistähtaeg hakata kulgema enne kuupäeva, mil see otsus jõustub.

Seda täpsustust arvesse võttes märkis Euroopa Kohus, et tingimus, mille kohaselt peab liikmesriigi konkurentsiasutuse otsuse alusel kahju hüvitamise hagi esitamiseks olema teada vajalik teave, ei nõua mitte ainult seda, et see otsus oleks muutunud lõplikuks, vaid ka seda, et lõplikust otsusest tulenev teave oleks nõuetekohaselt avalikustatud. Selleks peab kohtuotsus, millega kinnitatakse liikmesriigi konkurentsiasutuse otsus lõplikult, olema ametlikult avaldatud, üldsusele vabalt kättesaadav ning selle avaldamise kuupäev peab sellest selgelt nähtuma.

Eeltoodut arvestades tuletas Euroopa Kohus meelde, et põhikohtuasjas esitas CP oma kahju hüvitamise hagi 2023. aasta märtsis pärast CNMC otsust, mis jõustus Nissani suhtes pärast Tribunal Supremo (kõrgeim kohus) otsust. Kuivõrd see kohtuotsus kuulutati alles 2021. aastal, võib mõistlikult järeldada, et direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumise kuupäeval ehk 27. detsembril 2016 ei olnud CP esitatud kahju

hüvitamise hagi suhtes kohaldatav aegumistähtaeg mitte möödunud, vaid see ei olnud isegi veel kulgema hakanud.

Teisena leidis Euroopa Kohus, et direktiivi 2014/104 artikli 10 lõike 2 sisu peegeldab osas, mis puudutab selle hetke kindlaksmääramist, millest alates hakkab aegumistähtaeg kulgema, sisuliselt tema kohtupraktikat ELTL artiklite 101 ja 102 kohta ning tõhususe põhimõtet.

Seega tõdes Euroopa Kohus, et tema kaalutlused konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi aegumistähtaaja alguse kohta enne direktiivi 2014/104 jõustumist on kohaldatavad ka selle direktiivi artikli 10 lõike 2 tõlgendamisel.

Neil asjaoludel vastas Euroopa Kohus esitatud küsimustele, et ELTL artiklit 101 koostoimes tõhususe põhimõttega ja direktiivi 2014/104 artikli 10 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisised õigusnormid, nagu neid on tõlgendanud liikmesriigi pädevad kohtud, mille kohaselt selleks, et määrata kindlaks hetk, millest alates hakkab kulgema aegumistähtaeg, mida kohaldatakse konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide suhtes, mis on esitatud pärast liikmesriigi konkurentsiasutuse otsust, millega tuvastatakse nende eeskirjade rikkumine, võib asuda seisukohale, et isik, kes leiab, et talle on kahju tekitatud, on saanud vajaliku teabe, mis võimaldab tal esitada kahju hüvitamise hagi enne, kui see otsus on muutunud lõplikuks.

VI. Riigisisestes kohtutes hüvitise saamise õiguse kasutamise normid – võrdväarsuse põhimõtte ja tõhususe põhimõtte järgimine

28. jaanuari 2025. aasta kohtuotsus (suurkoda) ASG 2 (C-253/23, [EU:C:2025:40](#))

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ELTL artikkel 101 – Direktiiv 2014/104/EL – Konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi – Artikli 2 punkt 4 – Mõiste „kahju hüvitamise hagi“ – Artikli 3 lõige 1 – Õigus tekitatud kahju täielikule hüvitamisele – Kahju hüvitamise nõuete loovutamine õigusteenuste osutajale – Liikmesriigi õigus, mis keelab tunnustada sellise teenuseosutaja õigust esitada hagi nende nõuete ühiselt sissenõudmiseks – Artikkel 4 – Tõhususe põhimõtte – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 esimene lõik – Õigus tõhusale kohtulikule kaitsesele

Euroopa Kohus tuletas meelde, et kui seda, kuidas kasutada õigust nõuda niisuguse kahju hüvitamist, mis on tekkinud konkurentsioiguse rikkumise tõttu, direktiiv 2014/104 ei reguleeri, peavad liikmesriigid vastavad normid kehtestama võrdväarsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet järgides.

Saksamaa konkurentsiamet võttis 2009. aastal vastu otsuse eelkõige Nordrhein-Westfaleni liidumaa kohustuste kohta, mis puudutasid hinnakokkulepet ümarpuidu sektoris.

Kõik Saksamaal, Belgias ja Luksemburgis asuvad saeveskid, kes leidsid, et neile on kõnealuse kartellikokkuleppe tõttu kahju tekkinud, loovutasid oma õigused saada hüvitist õigusteenuste osutajale, kes esitas Landgericht Dortmundile (Dortmundi esimese astme kohus, Saksamaa) kahju hüvitamise ühishagi enda nimel, kuid saeveskite arvel. Samas ei ole selline ühishagi Saksa kohaldatavaid õigusakte puudutava kohtupraktika tõlgenduse kohaselt lubatud konkurentsioiguse väidetava rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise valdkonnas.

Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul on võla sissenõudmise ühishagi siiski ainus Saksa õiguses ette nähtud õiguskaitsevahend, mis võimaldab tagada hüvitise saamise õiguse tõhusa kasutamise kartelliasjades.

Selles kontekstis esitas see kohus kolm eelotsuse küsimust, millega soovis sisuliselt teada, kas liikmesriigi õigus võib konkurentsioigusest tulenevates vaidlustes välistada ühishagi esitamise, kui samaväärse õiguskaitsevahendi puudumine muudaks kahju hüvitamise hagi esitamise praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks, eelkõige väikesesummalise kahju puhul, mis puudutab suurt hulka kahjustatud isikuid.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus analüüsis, kas Euroopa Liidu õigusega on vastuolus riigisiseste õigusnormide tõlgendus, mis takistab isikutel, kellele on konkurentsioiguse rikkumisega väidetavalt kahju tekitatud, loovutada oma õigused saada hüvitist õigusteenuste osutajale, selleks et viimane saaks hüvitised ühishagiga sisse nõuda iseseisva kahju hüvitamise hagi raames, mis kujutab endast sellist kahju hüvitamise hagi, mis konkreetsetel asjaolude tuvastamise osas ei põhine lõplikul ja siduval otsusel, millega konkurentsiasutus on kindlaks teinud sellise rikkumise (*stand-alone*-hagi).

Euroopa Kohus märkis, et direktiiv 2014/104 ei sisalda liikmesriikidele mingit kohustust kehtestada niisugune võla sissenõudmise ühishagi esitamise mehhanism, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ega reguleeri tingimusi, mis peavad olema täidetud selleks, et kahjustatud isiku poolt oma õiguse – saada hüvitist kahju eest, mis on tekitatud konkurentsioiguse rikkumisega – loovutamine ühishagi esitamise eesmärgil oleks kehtiv. Järelikult, kuna nii sellise mehhanismi kehtestamine kui ka sellise loovutamise kehtivuse tingimused kuuluvad selle hüvitise saamise õiguse kasutamise normide hulka, mida direktiiv 2014/104 ei reguleeri, siis kuuluvad need iga liikmesriigi riigisisesse õiguskorda, milles peab olema järgitud võrdväarsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet.

Kõnealusel juhul kahtles eelotsusetaotluse esitanud kohus selles, kas tõhususe põhimõttega ja õigusega tõhusale kohtulikule kaitsele on kooskõlas kohtupraktika, milles tõlgendatakse liikmesriigi õigust nii, et see takistab isikutel, kellele on konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju tekkinud, esitada võla sissenõudmise ühishagi.

Euroopa Kohus asus selles küsimuses seisukohale, et Saksa õiguse tõlgendus, mis välistab konkurentsioiguse rikkumise tõttu tekkinud kahju hüvitamise ühishagi esitamise, on liidu õigusega vastuolus üksnes juhul, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus jõuab järeldusele, et ühelt poolt ei võimalda muud riigisiseses õiguses ette nähtud kollektiivsed mehhanismid tõhusalt kasutada kahjustatud isikute õigust saada hüvitist ja teiselt poolt muudavad riigisiseses õiguses ette nähtud individuaalhagi esitamise tingimused selle kahju hüvitamise õiguse kasutamise võimatuks või ülemäära raskeks ning kahjustavad seega nende isikute õigust tõhusale kohtulikule kaitsele.

Euroopa Kohus täpsustas sellegipoolest, et kahju hüvitamise individuaalhagile omased menetluskulud ainuüksi ei võimalda järeldada, et hüvitise saamise õiguse kasutamine sellise hagi raames muutuks praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks. Sellele järeldusele jõudmiseks peaks eelotsusetaotluse esitanud kohus nimelt tuvastama liikmesriigi õiguse konkreetset asjaolud, mis takistavad selliste individuaalhagide esitamist.

Euroopa Kohus lisas, et kui see kohus tuvastab, et võla sissenõudmise ühishagi on põhikohtuasjas ainus menetluslik õiguskaitsevahend, mis võimaldab asjaomastel saeveskitel tõhusalt tugineda oma õigusele saada hüvitist, ei mõjuta selline järeldus nende riigisiseste õigusnormide kohaldamist, mis reguleerivad õigusteenuste osutajate tegevust, selleks et tagada eelkõige nende teenuste kvaliteet ning teenuseosutajate tasu objektiivsus ja proportsionaalsus ning vältida huvide konflikte ja menetlusõiguste kuritarvitamist.

Lõpuks, mis puudutab järeldusi, mis tuleb teha sellest, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus peaks tuvastama, et kõnealused riigisisese õigusnormid ei ole kooskõlas õigusega tõhusale kohtulikule kaitsele, siis peab eelotsusetaotluse esitanud kohus kõigepealt kindlaks tegema – võttes arvesse riigisisest õigust tervikuna ja kasutades riigisiseses õiguses tunnustatud tõlgendusmeetodeid –, kas tal on võimalik anda asjasse puutuvatele sätetele tõlgendus, mis on kooskõlas liidu õiguse nõuetega, ilma et ta siiski tõlgendaks neid sätteid *contra legem*. Ainult juhul, kui mitte mingisugune kooskõlaline tõlgendamine ei osutu võimalikuks, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus jätma need sätted kohaldamata.

EUROOPA LIIDU
KOHUS

Analüüsi ja dokumentatsiooni direktoraat

Märts 2026